

KÁNTÁS BALÁZS

**EGY RADIKÁLIS JOBBOLDALI
FÉLKATONAI SZERVEZET A HATALOM
KÖZELÉBEN, MAJD
ÁRNYÉKÁBAN**

**A FEHÉR HÁZ MOZGALOM RÖVID
TÖRTÉNETE**

KÁNTÁS BALÁZS

EGY RADIKÁLIS JOBBOLDALI
FÉLKATONAI SZERVEZET A
HATALOM KÖZELÉBEN, MAJD
ÁRNYÉKÁBAN
A FEHÉR HÁZ MOZGALOM RÖVID
TÖRTÉNETE

ISBN 978-615-6250-51-3

Lektorálta:

Dr. habil. Fazekas Csaba PhD

Prof. dr. Zinner Tibor

Prof. dr. Borsi-Kálmán Béla DSc

Felelős kiadó–szerkesztő:

Dr. Zsávolya Zsoltán PhD

HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
BUDAPEST, 2023

A csak elektronikusan publikált kismonográfia megjelenését a Magyarhoni Zsidó Imaegylet Egyesület (ZSIMA) támogatta, melynek a szerző tudományos tanácsadója, kutatója.

BEVEZETÉS

Titokban működő szervezetek történetéről értekezni az egyik leghálátlanabb történetírói feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot képeznek, vagy éppenséggel egyáltalán nem állítanak elő és hagynak hátra írott dokumentumokat. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb a kutató számára egy szervezet múltbeli tevékenységét bármilyen módon is nyomon követni, rekonstruálni. Márpedig a magyar történelem viharos időszakai közé tartozó Horthy-korszak, főként annak első néhány éve bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő, és ezzel persze nem szükségszerűen együtt járó módon, de igen gyakran az antiszemitizmust sem nélkülöző – titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életet is bizonyos mértékig befolyásolták. E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete (a legálisan bejegyzett egyesületek egyébként pártpolitikai aktivitást a korabeli jogszabályok szerint elvileg nem folytathattak) valamilyen társadalmi egyesület formájában, olykor pedig informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki a tevékenységüket. Miként azt Mester Miklós történész, országgyűlési képviselő és kultúrpolitikus, a Horthy-korszak egyik jelentős történelmi tanúja – aki persze maga is számos ilyen titkos szervezetben tag volt – írja érzékletesen emlékirataiban:

„Létezett egy tucatnyi titkos, féltitkos és igen zárt, exkluzív tagsággal rendelkező társaság, melyek berkeiben dőlt el lényegében, hogy a vezető pozíciókat kikkel töltik be, hogyan állítják össze a kormányzó-pártot, kik indulhatnak képviselőként, kik lesznek az ispánok, alispánok, szolgabírók, csendőrparancsnokok, kik kerülhetnek be a kormányzó szűk tanácsadói körébe.”¹

Mielőtt azonban rátérnék arra, melyek is voltak a két világháború közötti korszak valóban létező és valós politikai érdekérvényesítő képességekkel rendelkező legjelentősebb titkos társaságai, melyek befolyását azonban hangsúlyozottan nem érdemes misztifikálni és túlbecsülni, érdemes egy rövid, elméleti jellegű kitérőt tenni azt illetően, jellemzően mit is ért a nemzetközi szakirodalom a *titkos társaság* fogalma alatt, illetve az ilyen társadalmi szervezeteknek mely típusai, altípusai ismertek. Mivel munkám alapvetően nem elméleti, hanem történeti orientáltaságú mű, elsősorban politika- és hadtörténelmi szakmunka (hadtörténelmi, mert a magyar radikális jobboldali titkos szervezetek egy jó része a magyar haderő félhivatalos kiegészítő alakulataként is funkcionált), így az erre vonatkozó, definitív jellegű elméleti kitekintést igyekszem rövidre fogni, habár vizsgálódásom során végig

¹ Régebben: OSZK 1956-os Intézet OHA – 45. sz. 53. Mester Miklós-interjú. Készítette Gyurgyák János – Varga Tamás 1986-ban. A memoárt – miután az Intézetet megszüntették – a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár őrzi (HU-VTIL) napjainkban. Idézi: SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017, 78.

igyekszünk nem csupán politika- és had-, de társadalom- és művelődéstörténeti szempontokat is igyekszem figyelembe venni.

A téma könyvtárnyi nemzetközi szakirodalma szerint, bár a definíció kissé közhelyszerű, de *titkos társaság*nak nevezünk minden olyan szervezetet, amely a következők közül legalább egy tulajdonsággal rendelkezik: titkos tagság, titkos szervezeti felépítés, titkos szabályzat, titkos tanítás, titkos csoportosulás, titkos tevékenység.² A legalább részben vagy egészben titkosan működő szervezetek története természetesen szinte egyidős magával az emberiséggel, ugyanakkor, mint azt már fentebb is említettem, jellemzően kevés adatot szolgáltatnak ki magukról a kívülállóknak, illetve kevés értékelhető forrást képeznek és hagynak hátra, ezért a történetük nehezen kutatható, a róluk szóló hiedelmek, legendák, összeesküvés-elméletek pedig még nehezebben választhatók el a valós történelmi tényektől.

A titkos társaságokon belül három vagy négy nagyobb alcsoport különböztethető meg: ezek a vallási, a politikai/politizáló, valamint a bűnöző titkos társaságok. Egyes szerzők továbbá joggal negyedik, önálló kategóriaként kezelik a beavatási titkos társaságokat (ilyen például a hosszú múltra visszatekintő, máig közismert szabadkőműves mozgalom). A beavatási titkos társaságok

² Lásd például: David V. BARRETT, *Titkos társaságok. Az ősiektől és rejtettektől a moderneig és álcázottakig*, ford. DARÓCZI Enikő, Budapest, Gold Book Kft., 2001, 10–19.

azonban, noha nem feltétlenül tűznek ki deklarált vallási vagy politikai célokat, illetve a tevékenységük sem feltétlenül törvénytelen, sok esetben egyúttal a fenti három kategória valamelyikének a megjelenési formái, hiszen a tagság jellemzően a titkos vallási, politikai és bűnözői szervezetekben is bizonyos formalizált elemeket tartalmazó (pl. próba- és eskütétel) beavatási ceremónia útján nyerhető el.³

A vallási titkos társaságok nagy része eredetileg valamely általánosan elfogadott hitelvvel ellentétes nézetet valló szekta. A szekta, azaz általában egy valamely nagyobb vallási felekezetből kivált, annak egyes tanait megtagadó, és csak egy bizonyos dogmarendszer vagy vallási tanító tanításait elfogadó vallási csoport, önmagában még nem titkos társaság, csak akkor válik azzá, ha zárt, ezoterikus közösséggé alakul, amely a be nem avatottak előtt el is titkolja a tanait és rituáléit, mint például az alaviták, taríkáék és drúzok az iszlám valláson belül. A vallási titkos társaságok általában erősen elitisták, és hitük szerint az Istenhez/istenekhez vezető út csak egy szűk, kiválasztott kisebbség, a beavatottak számára megismerhető, a többi ember, az avatatlanok pedig alkalmatlanok az isteni kinyilatkoztatás megértésére és befogadására.⁴ Lehet egy vallási szervezet titkos társaság akkor is, ha maga a tagság

³ Vö. Jean-François SIGNIER, *Titkos társaságok*, Athenaeum Kiadó, Budapest, 2006.

⁴ A vallási titkos társaságokról/titkos vallási felekezetekről lásd bővebben például: David V. BARRETT, *The New Believers. Sects, 'Cults' and Alternative Religions*, London, Cassel Publishing, 2003.

ténye titkos, ez egyébként a múltban például az eretnek keresztény mozgalmaknak is jellemzője volt, hiszen ugyanazon vallás a domináns irányzata, a katolicizmus részéről üldözésnek voltak kitéve.⁵ De vallási titkos társaságokra emlékeztettek a történelem során a különböző gnosztikus vallások felekezetei, ugyanakkor például sokan vallási alapú titkos társaságnak tartják a keresztény vallás római katolikus irányzatán belül működő, állítólag jelentős politikai befolyásra is törekvő, vagy azzal egyenesen rendelkező szervezetet, az Opus Deit is, noha ennek titkos tevékenysége és céljai korántsem bizonyítottak.⁶

A politikai titkos társaságok értelemszerűen meghatározott politikai célok megvalósítása érdekében létrejövő társadalmi szervezetek. Titkosságuk és szervezeti formájuk részei a politikai stratégiájuknak, és az általuk kitűzött politikai cél elérése után rendszerint megszűnnek, de ha nem, akkor új működési területet találnak maguknak, ami többnyire illegális tevékenységet, bűnözést jelent. A politikai titkos társaságok létrejöhetnek a fennálló államrend megdöntése céljából, ebben az esetben illegális szervezkedésekről beszélünk, de ritkább esetben akár éppen annak megőrzésére is, mint a – jellemzően elnyomó – kormányzat egyfajta meghosszabbított, láthatatlan kezei, ilyenkor pedig titkos állami vagy kvázi-állami szervekről beszélünk.⁷ A titokban működő politikai szervezetek

⁵ SIGNIER, i. m. 10–11.

⁶ Uo. 70–73.

⁷ Uo. 134–135.

gyakran folyamodnak erőszakos eszközökhöz a céljaik elérése érdekében, az egyes forradalmár mozgalmak a fennálló politikai hatalom megdöntése céljából például a történelem során számtalan alkalommal követtek el merényleteket, terrorcselekményeket, vagy robbantottak ki felkeléseket. Ilyen titkos politikai szervezet volt például a 19. század első felében a sok kis fejedelemségből álló Olaszország egységesítéséért küzdő carbonari mozgalom,⁸ vagy a cári uralom megdöntésére szövetkező, ugyancsak a 19. században működő dekabrista szervezkedés,⁹ de ilyen volt a 20. század első felében a horvát függetlenségért küzdő, terrorcselekményektől sem visszariadó, katonai jellegű usztasa mozgalom,¹⁰ vagy a német nemzetiszocializmus eszmei alapjait állítólag lefektető, ezotériától sem mentes Thule Társaság.¹¹ A történelem során rengeteg titkos politikai szervezet küzdött sokszor erőszakos eszközökkel a hatalom megszerzéséért, illetve szélsőjobboldali vagy éppen szélsőbaloldali eszmék mentén lefektetett célokért, a titkosság és a konspiráció pedig még ma is gyakran a szélsőséges politikai csoportok működésmódjához tartoznak. Valószínűleg a máig létező, amerikai rasszista titkos társaságot, a Ku-Klux-Klant, amely egyébként az Egyesület Államokban önmagában nem illegális szervezet, sem kell részletesebben bemutatni, hiszen az is köztudottan radikális, kirekesztésen alapuló

⁸ Uo. 146–149.

⁹ Uo. 150–151.

¹⁰ Uo. 174–175.

¹¹ Uo. 168–169.

politikai eszmék mentén szerveződik. A titkos politikai szervezetek tevékenysége ugyanakkor szorosan kötődik az egymással hadban, vagy legalábbis feszült viszonyban álló országok közötti konfliktusok történetéhez is, így olykor nehezen választható el a titokban működő állami, hírszerző és kémelhárító szervezetektől, titkosszolgálatoktól, melyek a tevékenységüket saját hazájuk szolgálatában, és ezzel együtt gyakran más államok és kormányok rovására, azok ellenében végzik.¹²

A bűnözői titkos társaságok, titkos bűnszövetkezetek működése nem szorul különösebb magyarázatra, hiszen ezek a szervezetek illegálisan, a székhelyükül szolgáló ország vagy országok hatályos jogszabályait áthágva működnek, sőt, tevékenységük nagyon gyakran az államhatárokon is átnyúlik. Az ilyen szervezetek egyik legfőbb eszköze a titkosság, és tevékenységük részleteinek nyilvánosságtól való elzárása alapvető feltétele a tevékenységük folytatásának, a gazdasági folyamatokban való részvételüknek. A szervezett bűnözés ugyanis olyan kockázatos tevékenység, amely maximális fegyelmet, a szervezetekhez való feltétlen hűséget, és mindenekelőtt titoktartást, hallgatást követel a benne résztvevőktől. A bűnszervezetek általában egyúttal beavatási titkos társaságok is, hiszen jellemzően tanúk jelenlétében esküt vesznek újonnan belépő tagjaiktól, a

¹² A titkos politikai szervezetek és a hírszerző/kémelhárító szolgálatok kapcsolódásáról lásd bővebben: Christopher ANDREW, *The Secret World. A History of Intelligence*, London, Penguin Books, 2019.

belépő pedig jellemzően hűséget és titoktartást fogad, melynek megszegése esetén az áruló – például a hatóságokkal együttműködő, társait feladó bűnöző – igen gyakran valóban halállal lakol.¹³ Ilyen titokban, legalábbis jórészt a nyilvánosság kizárásával működő, a jogszabályokat és a társadalmi együttélési szabályokat semmibe vevő szervezetet képeztek a történelem során például az orgyilkosságra is felbérelhető zsoldos katonák, a nindzsák a közép- és kora újkori Japánban,¹⁴ de ilyen ma is létező, veszélyes bűnszervezetek a jól ismert olasz maffia,¹⁵ a kínai triádok,¹⁶ vagy a japán jakuza.¹⁷ Ezek a szervezetek esetében nem kérdés, hogy igen komoly veszélyt jelentenek a társadalmakra, amelyeken belül működnek, és tevékenységük alapvetően rendészeti, súlyosabb esetben akár nemzetbiztonsági kérdés. Voltak és vannak példák arra is, hogy a titokban működő bűnszervezetek az állam működésének minél erőteljesebb befolyásolására törekcszenek a saját hasznuk növelése reményében, ilyen módon pedig politikai célokat is kitűznek, korrupt politikusok és állami hivatalnokok beszervezése és megvesztegetése által pedig egyúttal titkos politikai szervezetekké is válnak.¹⁸ Elég például, ha csak a Dél-

¹³ SIGNIER, i. m. 200–201.

¹⁴ Uo. 204–205.

¹⁵ Uo. 232–233.

¹⁶ Uo. 210–213.

¹⁷ Uo. 230–231.

¹⁸ A szervezett bűnözői csoportok és a politika összefonódásáról lásd bővebben: Giovanni A. TRAVAGLINO–Lisbeth DRURY, *The Secret Power*

Amerikában működő, egyes országokat olykor a polgárháború szélére sodró, nemzetközi szinten tevékenykedő drokartellekre gondolunk.¹⁹

A fentebb említett beavatási/iniciációs titkos társaságok esetében a beavatás mindig szertartásos, legalább enyhén misztikus, és azt az érzetet kelti a beavatott személyben, az újonnan felvett tagban, hogy általa valamilyen magasabb rendű eszmei közösség tagja lett. Általában a közösség titkos tanításaiba, vagy annak megszerzési lehetőségébe avatják be a jelöltet, vagyis a beavatott a továbbiakban jogosulttá válik megismerni a zárt közösség titkos elméleteit, céljait, működésmódját, szervezeti felépítését. A beavatási társaságok a világot két embertípusra osztják, saját tagjaikra, a beavatottakra, és a beavatatlanokra vagy profánokra. A beavatási titkos társaságok ugyanakkor abban különböznek a titkos vallási felekezetektől, hogy általában nem állítják, hogy titkos tudásuk isteni eredetű lenne, inkább bizonyos világnézeti alapelveket fektetnek le és módszereket ajánlanak a híveiknek, hogy megtalálják a boldogulást, és a maguk módján jobb helyé tegyék a világot.²⁰ Bár titokzatosságuk és exkluzív tagságuk miatt máig igen sok összeesküvés-elmélet lengi körül őket, és ennek köszönhetően gyakran bélyegzik őket titkos vallási, politikai vagy akár bűnözői szervezetnek, a beavatási titkos társaságok sok esetben

of Criminal Organizations. A Social Psychological Approach, Springer, Berlin, 2020.

¹⁹ SIGNIER, i. m. 234–235.

²⁰ Uo. 79–81.

tényleg pusztán világnézeti alapúak, és bár zártan, de a törvényeket tiszteletben tartva működnek.

A közismert, ugyanakkor valószínűleg semmiféle világösszeesküvést meg nem valósító, egyébként nem is centralizált, számos irányzattal rendelkező szabadkőműves mozgalom például exkluzív világnézeti alapú társaságok összessége, amelyek bizonyos humanista alapelvek, a felvilágosodás eszméinek elfogadását, vallási és politikai toleranciát, illetve a „minden ember egyenlő” elvének elfogadását követelik meg tagjaiktól, a működésük pedig deklaráltan apolitikus, összejöveteleiken aktuálpolitikai témákkal jellemzően nem foglalkoznak. Némelyik szabadkőműves irányzat elvárja, hogy tagjai valamely vallás követői legyenek, és higgyenek egy felsőbb hatalomban, legalább a szabadkőművesek által szimbolikusan tisztelt isten-allegóriában, a Világegyetem Nagy Építőmesterében, más irányzatok ateistákat is felvesznek a tagjaik közé, és elég, ha a jelölt alapvetően toleráns, humanista világnézetet követ. Bár e mozgalomról sokan gondolják, hogy a világnézeti alapú, spekulatív, soraiba jellemzően értelmiségieket fogadó szervezet álcája mögött titkos politikai és gazdasági tevékenységet folytat, és a világ irányítására, de legalábbis a nemzetközi nagypolitika és a világgazdaság befolyásolására törekszik, valójában a legtöbb demokratikus országban bejegyzett egyesületeket képez, amelyekhez bizonyos megszorításokkal szinte bárki csatlakozhat.²¹ Hasonló exkluzív, alapvetően világnézeti és

²¹ Uo. 110–115.

szakmai alapú, sem nem vallási, sem nem politikai alapú, illegális tevékenységet pedig főként nem folytató szervezet a kiemelkedő műszaki szakembereket, mérnököket, technikusokat, szerelőket tömörítő, máig működő, a szabadkőművességgel közös eszmetörténeti gyökerekkel rendelkező mesterlegény mozgalom,²² vagy a szabadkőművesekkel ugyancsak szoros történeti kapcsolatban álló, ám annál jóval ezoterikusabb rózsakeresztes mozgalom.²³ E világnézeti alapú szervezetek magukat egyébként manapság inkább *zárt*, mint *titkos* társaságként szokták definiálni, ami azt jelenti, hogy tanaik, rítusaik, céljaik ma már az internetnek és a róluk szóló könyvtárnyi szakirodalomnak, nem egyszer bennük tagsággal bíró, a saját mozgalmuk történetét kutató szerzők könyveinek és tanulmányainak köszönhetően nem kifejezetten titkosak, azaz kívülállók, beavatatlanok számára is nagy vonalakban megismerhetők, a tagnévsoruk viszont alapvetően nem nyilvános. A tagok önmagukat bárki előtt felfedhetik, tagtársaikról viszont nem nyilatkozhatnak azok engedélye nélkül, és ha így tesznek, a mozgalomból való kizárásukat is kockáztathatják.

Az Amerikai Egyesület Államokban továbbá jelentős hagyománya van annak, hogy a nagy, neves egyetemek diákszövetségei egyúttal exkluzív, beavatási titkos társaságokat is szervezzenek, amelyekbe a tagok meghívás útján kerülhetnek be, így akár önálló

²² Uo. 98–103.

²³ Uo. 104–109.

alkategóriaként is definiálhatnánk a felsőoktatási intézményhez kötődő titkos társaságokat, titkos diák- és öregdiák-egyesületeket. A legismertebb ezek közül talán a Yale Egyetem aktív és egykori hallgatóit tömörítő Csont és Koponya Társasága (Skull and Bones), melyről szintén sokan gondolják, hogy valójában befolyásos politizáló titkos társaság, hiszen számos prominens, a Yale Egyetemen diplomát szerzett amerikai politikus – köztük kongresszusi képviselők, szenátorok, elnökök – és üzletember vállaltan a szervezet tagja volt. Ugyanakkor valószínű, hogy a Skull and Bones esetében sincs szó többről, mint egy erősen elitista jellegű, bizonyos ijesztőnek ható beavatási rituálékat alkalmazó, tagjait jellemzően az amerikai felső középosztály soraiból szelektáló, ám semmiféle komolyabb titkos és/vagy illegális tevékenységet nem folytató diák- és öregdiák-egyesületről.²⁴

Mint azt a későbbiekben részletesebben látni fogjuk, Magyarországon a két világháború közötti időszakban elsősorban nem vallási alapú, ezoterikus tanokat követő, spekulatív, hanem leginkább politizáló, határozott politikai célokat kitűző, főként jobboldali, és leginkább radikális jobboldali eszmék mentén szerveződő titkos társaságok működtek, nem egyszer félkatonai-katonai, és kvázi-állami szervezet jelleggel, a magyar állam egyfajta mélyállamát is képezve. Miként arra Pócs Nándor is felhívja

²⁴ Az amerikai felsőoktatási titkos társaságokról, titkos diákegyesületekről lásd például: Alexandra ROBBINS, *Secrets of the Tomb. Skull and Bones, the Ivy League, and the Hidden Paths of Power*, Back Bay Books, Boston–New York, 2002.

a figyelmet, obskúrus külsőségeik ellenére e szervezetek többsége nagyon is racionális és határozott politikai elképzelések mentén szerveződött, az állammal/kormányzattal szoros kapcsolatban álltak, titkosságukat pedig főleg a nyilvános politikai térben nem vállalható célok (például a trianoni békeszerződés területi revíziója, őrségváltás, politikai tisztogatás) magyarázzák.²⁵ Bár némelyikük ilyen szervezet követett bizonyos ezoterikus külsőségeket, elsősorban az általuk gyűlölt, mégiscsak mintának tekintett szabadkőművesség szimbolikájából merítve, és beavatási szertartásokról is fennmaradtak adatok, ezek elsősorban mégis politikai szervezetek voltak, melyeknek nagyon is gyakorlatias céljaik voltak. Befolyásos politikus, katonatiszt és állami főtisztviselő tagjaik révén szoros kapcsolatban álltak a fennálló autoriter konzervatív kormányzattal, tagsággal bírt bennük nem egy miniszterelnök és miniszter, ugyanakkor bizonyos esetekben éppen a kormány ellen léptek fel, alsóbb szinteken – elsősorban katonai körök szervezkedéseiről beszélünk – nem egyszer akár a rezsím megdöntésének szándékát is célul tűzték ki, ezért, mivel tagjaik egyértelműen áthágták a hatályos jogszabályokat, tevékenységük egy része bűnelkövetésként is definiálható. Az 1920-as években működő, komoly kormányzati támogatást élvező, befolyásos katonatisztek által vezetett

²⁵ PÓCS Nándor, *Varjússereg. Kováts Tivadar és a magyar fajvédelem láthatatlan útjai*, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, 2022.

titkos fegyveres formációk esetében, melyek részben az első világháború elvesztése után komoly fegyverkezési korlátozások alatt álló magyar haderő rejtett kiegészítő alakulataiként is működtek, például igen vékony volt a határ a titkos(szolgálati jellegű) állami vagy kvázi-állami szervezet, a politizáló titkos társaság, valamint az egyes tagjaik által elkövetett súlyos bűncselekményeknek köszönhetően a bűn- és terrorszervezet között.

Az 1919-es évtől kezdve Magyarországon működő, fénykorukat az 1920-as évek első felében élő, nagyszámú, egymással szoros átfedéseket mutató titkos és féltitkos nacionalista szervezet, illetve a hozzájuk ezer szállal kötődő, sokszor titokban működő jobboldali fegyveres formációk, paramilitáris alakulatok és titkos politikai szervezetek működését a maguk komplexitásában, szövevényességében leginkább konkrét példák és velük kapcsolatba hozható események, tehát mikrotörténelmi esettanulmányok útján érthetjük meg. E szervezetek legláthatóbb, legtapasztalhatóbb megnyilvánulási formája ugyanis leginkább a félkatonai működésmód, a paramilitarizmus volt. A paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, melyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi-katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítik a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe

lépnek.²⁶ Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, más esetekben az állam maga használja fel az ilyen alakulatokat, megint másutt a paramilitáris formációk a fennálló állam ellenében lépnek fel.²⁷ Magyarországon a húszadik század első felében mindháromra volt példa, bár az 1919-es ellenforradalmi hullám után a kormányzat a radikális jobboldali paramilitáris mozgalmakat és titkos szervezeteket elsősorban a saját hatalmának megszilárdítására használta fel, és a haderő kiegészítő alakulataiként alkalmazta őket.

A Horthy-korszak magyar mélyállamának legfontosabb szervezetei kétségtelenül az Etelközi Szövetség és a Kettőskereszt Vérszövetség voltak. Az Etelközi Szövetség (rövidítve EX, ET vagy X) a korszak kiterjedt befolyással rendelkező, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak sajátosan magyar, nacionalista változataként funkcionáló, politizáló, alapvetően kormányközeli-kormánypárti titkos társasága volt, és titkossága. titokzatossága ellenére viszonylag sokat tudunk a történetéről, elsősorban egyik alapítója, Zadravecz István tábori püspök emlékiratainak köszönhetően.²⁸ Az EX a

²⁶ Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Európaiban az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32, 13–14. Illetve: Robert GERWARTH, *The Vanquished. Why the First World War Failed to End, 1917–1923*, Farrar, Straus and Girou, 2016.

²⁷ GERWARTH–HORNE, i. m. 14.

²⁸ ZADRAVE CZ István, *Páter Zadravecz titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az

magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét közvetett módon irányította, így azok ernyőszervezetének is tekinthető. Valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden, az ellenforradalmi kormány politikusai és a Nemzeti Hadsereg tisztjei részvételével. Megemlítené továbbá az is, hogy bár a szakirodalom igen gyakran illeti az Etelközi Szövetséget a szélsőjobboldali jelzővel, a szervezet maga politikailag igen heterogén volt. Bár célkitűzései között a tragikus történelmi helyzetnek köszönhetően, amelyben született, valóban szerepeltek radikális elemek, nem kezelhető egyszerűen a korai magyar jobboldali radikalizmus csúciszerveként, hiszen a tagok között együtt voltak jelen a kormánypárti mérsékelt jobboldal és a radikális jobboldal képviselői, valamint a legitimisták és a szabad királyválasztók is, akiket az összeomlás, forradalmakat, polgárháborút, majd területelcsatolást elszenvedett, megcsönkített ország területi integritásának helyreállításának eszméje egyesített. Gróf Bethlen Istvánt, gróf Teleki Pált vagy gróf Bánffy Miklóst, a korszak jelentős, és hibáik ellenére a magyar történelemben alapvetően inkább pozitív szerepet játszó konzervatív politikusait, akik egyúttal az EX tagjai is voltak, például mindenképpen túlzás és leegyszerűsítés volna a szélsőjobboldali vagy a radikális jobboldali jelzővel illetni. Vezető szerepet töltöttek be az egyesületben ugyanakkor

Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában található: HU-ÁBTL-4.1-A-719. Zadavec naplója alapján készült egy állambiztonsági jelentés is az EX-ről az 1940-es évek végén: HU-ÁBTL-4.1. A-686. Etelközi Szövetség.

olyan radikális jobboldali politikusok, mint Eckhardt Tibor, aki 1923 decemberétől az Ébredő Magyarok Egyesületének (ÉME), a korszak legbefolyásosabb nacionalista tömegszervezetén elnöki tisztét is betöltötte, illetve fokozatosan ragadta magához a szervezet vezetését a politikai radikalizmusáról ismert, a kormánypartból 1923-ban kilépő, majd a radikális jobboldal parlamenti képviselőt megteremtő Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot megalapító Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, a korai magyar szélsőjobboldali erők informális vezetője is. A szervezet története főleg az 1920-as évekre vonatkozóan ismert, az ezt követő időszokról jóval kevesebb adat áll rendelkezésre.

A Kettőskereszt Vérszövetség (KKVSz) nevű, állami, vagy legalábbis kvázi-állami szervként működő, sajátos titkos katonai formáció az első világháború utáni magyarországi milicista mozgalom²⁹ ernyő-/csúcsszerve volt. Ha lehet hinni a szórványos forrásoknak, úgy a szervezet minden valószínűség szerint szintén 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, illetve a kommunista és más baloldali erők elleni harcra. A trianoni békeszerződés aláírása után az irredentizmust, a megcsonkított ország területi integritásának helyreállítására való törekvést is felvette a céljai közé. Lényegében az

²⁹ Az első világháború után Magyarországon is megjelenő, részben vagy teljesen állami kontroll nélkül működő (fél)katonai alakulatokra vonatkozó kifejezést Bodó Bélától, a fehérterror néven ismert paramilitáris erőszakhullám jeles kutatójától kölcsönözöm: BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10, 9–27.

Etelközi Szövetség közvetett irányítása alá tartozott, a német Freikorpsokhoz hasonlóan a fegyverkezési korlátozások álló magyar haderő titkos, tartalékos jellegű kiegészítő alakulatainak ernyőszerveként funkcionált, ily módon pedig szoros átfedést mutatott az ellenforradalmi korszak első éveiben működő irreguláris katonai különítményekkel. A szervezet hasonló volt a német Schwarze Reichswehrhez, („Fekete Hadsereg”), melynek – a radikális jobboldali mozgalmakhoz, többek között az Adolf Hitler vezette Nemzetiszocialista Német Munkáspárthoz is szorosan kötődő – különböző szabadcsapatait, a Freikorpsokat a német kormány is a fegyverkezési korlátozás alatt álló haderő félhivatalos tartalékos egységeiként kezelte, illetve titokban felfegyverezte és pénzzel támogatta. A két fegyverkezési korlátozás alatt álló ország „árnyékhadserégei” az 1920-as években egyébként szoros kapcsolatban is álltak egymással. A Kettőskereszt Vérszövetség alapvetően kettős célt szolgált, hiszen a kormány egyrészt politikai rendészeti, belső elhárítási célra használta a szervezetet, amelynek kiemelt feladatai közé tartozott a baloldali érzelmű emberek megfigyelése és az ilyen politikai szervezkedések ellehetetlenítése, másrészt tagjai a trianoni békeszerződés értelmében a környező kistantant országokhoz csatolt magyarlakta területeket végeztek és diverziós és hírszerző tevékenységet,³⁰ középtávú céljuk pedig a magyarlakta

³⁰ A diverzióról, mint a hadviselés formájáról lásd bővebben a magyar hadtudományi szakirodalomból: KŐSZEGVÁRI Tibor, *Diverzió*, Zrínyi

területek visszafoglalásának előkészítése volt. A szervezet tagjai ugyanakkor – nem a kormány jóváhagyásával vagy tudtával – számos esetben átlépték a törvényes kereteket, és súlyos bűncselekményeket követtek el. A Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban hivatalosan megszűnt, a valóságban azonban tovább élt különböző, elsősorban rendvédelmi célt szolgáló, ám a formálisan a belügyi tárca irányítása alá tartozó, ám valójában továbbra is a haderő rejtett kiegészítő alakulataiként működő karhatalmi milíciák és az 1930-as évek végéig ugyancsak rejtésben tevékenykedő katonai titkosszolgálati szervezetek formájában. Az egykori különítményes katonák és fegyveres ellenforradalmárok hálózata egyáltalán nem szűnt meg működni, a második világháború évei alatt pedig a kormányzat is reaktiválta a milíciákat céljai elérése érdekében, némi leegyszerűsítéssel újjáélesztve az 1920-as évek rettegett titkos katonai szervezetét, a Kettőskereszt Vérszövetséget...

Kis könyvem célja a Horthy-korszak, illetve tulajdonképpen már a Tanácsköztársaság összeomlása utáni ellenforradalmi időszak egyik igen érdekes, ugyanakkor kevésbé kutatott, a fent említett organizációkhoz is igen szorosan kötődő magyar jobboldali szervezet történetének feltárása. E szervezet nem más, mint a Fehér Ház nevű, alapvetően a középrétgeket és a kispolgárságot képviselő, legitimista szellemiségű mozgalom, majd a később ebből kinövő, egészen 1945-ig legális egyesületként is működő

Fehér Ház Bajtársi Egyesület (FHBE) E szervezet története már csak azért is érdekes, mert mint az köztudomású, a Tanácsköztársaság összeomlása, a kommunista kormányzatnál is sokkal rövidebb életűnek bizonyult Peidl-kormány mérsékelt erőszakkal való megbuktatása révén 1919-ben rövid időre vitatható legitimitású miniszterelnököt is adott Magyarországnak Friedrich István legitimista politikus, a Károlyi-, majd a Berinkey-kormány korábbi honvédelmi államtitkára személyében. Friedrich István 1919-ben elveszítette korábban is csak névleges politikai hatalmát, amelyet a két világháború között szinte végig igyekezett visszaszerezni, sikertelenül, e célból pedig számos legitimista szervezetet alapított, amelyek jobbára a kormányzó Egységes Párt lojális ellenzékét alkották. Ilyen volt a Szittyák Magyar Fasiszta Tábora névre hallgató, elsősorban fiatalokat tömörítő, radikális jobboldali politikai szervezet, mely nem volt egyéb, mint az FHBE titkos társaság szerű, részben a nyilvánosság kizárásával működő, az ezotériát sem nélkülöző szárnya, szatelitszervezete, vagy a Dénesfay Dinich Győző egykori különítményes tiszt irányítása alatt álló Rongyos Gárda Tagozat, az egyesület félkatonai szárnya. Friedrich az 1920-as években Gömbös Gyulával is szorosan együttműködött, az FHBE működése pedig kevésbé választható el a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párttól és a körülötte szerveződő fajvédő mozgalomtól, tehát tulajdonképpen az Ébredő Magyarok Egyesületétől, a Magyar Országos Véderő Egylettől, a Kettőskereszt Vérszövetségtől és a Gömbös által szinte végig irányított Etelközi Szövetségtől. Noha a

marxista történetírás az FHBE-t is igyekezett összemosni a nyilaskeresztes mozgalommal, Friedrich István, mint a Keresztény Ellenzéki Párt vezetője – és vele együtt természetesen a párthoz végig szorosan kötődő Fehér Ház Bajtársi Egyesület – bár az 1930-as években valóban együttműködött a nyilasokkal, ugyanakkor bizonyos fokú távolságot is tartott tőlük. Friedrich katolikus és legitimista pártja, így vele együtt az FHBE a radikális jobboldalon az 1930-as években már ódivatúnak, korszerűtlennek számított, ezért nem is tudott a magyar szélsőjobboldal meghatározó erejévé válni.

Ami a korai magyar radikális jobboldali titkos szervezetek és hozzájuk kötődő milíciák máig nem túl bőséges historiográfiáját illeti, a Kádár-rendszerben az ideológiailag elfogult marxista történetírás igyekezett a Horthy-korszak valós befolyással bíró jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak, illetve a hozzájuk kötődő félkatonai alakulatoknak a jelentőségét és tevékenységét felnagyítani, olykor már-már afféle árnyékkormányként, árnyékhadsergeként, másik államhatalomként beállítva e társaságokat. Könyvem ezért részben a hiánypótlás igényével is fellép, többek között azzal a céllal, hogy a magyar történelem azon fejezetét, amelyet a marxista párttörténészek, például Hollós Ervin, Nemes Dezső, Dósa Rudolfné, Kerekes Lajos, Hetés Tibor vagy éppen Tóth Tibor ideológiailag erősen elfogult szemüvegen keresztül, leegyszerűsítésekkel meséltek el, az objektivitás igényével próbálja meg újra elmesélni. A könyvben vizsgált szervezetek ugyanis kétségtelenül nem a

marxista történetírás fantazmagóriái, hanem valóban létező, és egy ideig valós politikai befolyással rendelkező politikai organizációk volt, a befolyásuk azonban korántsem volt végtelen, sőt, az 1920-es évek közepére-végére jelentősen lecsökkent, működésük tulajdonképpen – jórészt a Bethlen-kormány konszolidációs intézkedéseinek köszönhetően – eljelentéktelenedett. Igaz ugyanakkor, hogy változó intenzitású működésük egészen 1945-ig, a második világháború végéig végigkísérhető, és álláspontjuk egyáltalán nem volt egységes a magyar kormányzat Németország agressziós politikája melletti elköteleződését illetően. Az 1930-as években ugyanis a magyar politikai szcénán belül a régi személyes kapcsolatokból fakadó átjárhatóság ellenére egyre határozottabban kettévált a régi, fajvédő alapokon álló, alapvetően kormány- és kormányzóhű szélsőjobboldal és a német és olasz mintára és támogatással szerveződő, alapvetően az a rezsim megdöntésére törő magyar nemzetiszocialista mozgalom. A magyar radikális jobboldali titkos társaságok két világháború közötti, csak töredékesen feltárható története a magyar szélsőjobboldal diverzifikálódásának folyamatára is határozottan rávilágít. Noha az egyes titkos és féltitkos radikális jobboldali szervezetek tagjai 1919–1920 folyamán még nagyjából azonos célokért küzdöttek, az 1944-es, sikertelen kiugrási kísérlet során végül már teljesen ellentétes oldalak és politikai érdekek mentén kötelezték el magukat.

EGY LEGITIMISTA RADIKÁLIS JOBBOLDALI, (FÉL)TITKOS PARAMILITÁRIS SZERVEZET A POLITIKAI HATALOM KÖZELÉBEN, MAJD ÁRNYÉKÁBAN

—

ADATOK A FEHÉR HÁZ MOZGALOM TÖREDÉKES TÖRTÉNETÉHEZ (1919–1945)

BEVEZETÉS

A Horthy-korszak, illetve tulajdonképpen már a Tanácsköztársaság utáni ellenforradalmi időszak egyik igen érdekes, ugyanakkor kevésbé kutatott magyar jobboldali szervezete a Fehér Ház nevű, alapvetően a társadalom középrétegeit és a kispolgárságot képviselő, legitimista szellemiségű mozgalom,³¹ majd a később ebből kinövő, egészen 1945-ig legális egyesületként is működő Fehér Ház Bajtársi Egyesület. E szervezet története már csak azért is érdekes, mert mint az köztudomású, a Tanácsköztársaság összeomlása, a kommunista kormányzatnál is sokkal rövidebb életűnek bizonyult Peidl-kormány³² mérsékelt erőszakkal való megbuktatása révén rövid időre (1919.

³¹ A Fehér Ház mozgalom társadalmi hátteréről lásd: ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, 46–47.

³² A Peidl-kormány mindössze hatnapos mandátumáról lásd bővebben Kirschner Béla Kádár-korszakban született, így ideológiailag meglehetősen elfogult, de adattartalmában máig nagyon is használható monográfiáját: KIRSCHNER Béla, *A „szak szervezeti kormány” hat napja, 1919*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1968.

augusztus 7-e és november 24-e között) vitatható legitimitású miniszterelnököt is adott Magyarországnak Friedrich István legitimista politikus, a Károlyi-, majd a Berinkey-kormány korábbi honvédelmi államtitkára személyében.³³

A FEHÉR HÁZ MOZGALOM GENEZISE

A Fehér Ház ellenforradalmi mozgalom megalakításának dátuma nem ismert, de minden valószínűség szerint valamikor 1918 végére, a Károlyi-kormány hivatali idejére, vagy 1919 elejére, a Berinkey-kormány rövid mandátumának idejére, vagy már éppenséggel a Tanácsköztársaság idejére esett.³⁴ József Habsburg királyi főherceg, a legitimista politikai szervezet egyik alapítója később a szervezet megalakulásának dátumaként 1919. július 22-ét jelölte meg, más tagok viszont korábbi időpontra emlékeztek.³⁵ A Fehér Ház elődszervezete ugyanakkor minden valószínűség szerint a Csilléry András nyugalmazott ezredorvos által 1916 táján alapított, radikális jobboldali zárt és titkos társaság, a Magyar Társaság volt, amelynek deklarált célja a keresztény Magyarország visszaállítása volt, tagjai pedig a magyarság túlsúlyát akarták

³³ ROMSICS, i. m. 142–143.

³⁴ SCHUTZBACH Csaba, *Friedrich István. 100 éve történt az őszirózsás forradalom*, Veszprém, Magyar Vidék 56-os Szervezet Országos Központja, 2018, 49.

³⁵ SCHUTZBACH, i. m. 50.

biztosítani a zsidóság vélt túlkapásaival szemben.³⁶ Annyi bizonyos, hogy a részben a Károlyi-kormány alatt is pozíciót vállaló, ám alapvetően jobboldali érzelmű, Habsburg-hű és erősen antiszemita politikusok hamar szembekerültek a baloldali, majd radikális baloldali kormányokkal, egy ponton pedig elérkezettnek látták az időt annak a politikai hatalomnak a megdöntésére, amely egyébként a saját inkompetenciája és a külső politikai körülmények összjátéka folytán egyébként lényegében magától is összeomlásra volt ítélve.

Mint az ismeretes, József főherceget távoli rokona, a lemondott IV. Károly király még 1918. október 26-án kinevezte minden magyar fegyveres erő főparancsnokává és Magyarország teljhatalmú helytartójává, *homo regius*, azaz „királyi ember”, „a király képviselője” címmel felruházva őt. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követő politikai, katonai és gazdasági összeomlás közepette József főherceg a kommunista kormányzat bukása után, korábbi *homo regius*-i címére hivatkozva, pozícióját azzal jogfolytonosnak deklarálva 1919. augusztus 7-én Magyarország kormányzójává nyilvánította magát, amit lényegében a Magyarország jelentős részét ekkor már megszállva tartó román csapatok is elfogadtak.³⁷ A szinte anarchisztikus állapotok, idegen megszállás és polgárháborús állapotok közepette bármelyik, a hatalmat formálisan birtokló politikai erőnek csak meglehetősen

³⁶ HAGYMÁSI Tamás, *Korszakváltások*, Valóság, 2013/3, 38–50, 43–44.

³⁷ ROMSICS, i. m. 36–41.

korlátozott tényleges hatalma volt, ebből kifolyólag történhetett meg, hogy a mindössze néhány napot hivatalban töltő, Peidl Gyula vezette szakszervezeti kormányt egy aránylag kis létszámú csoportnak sikerült megdöntenie.

Bár a Peidl Gyula vezette szociáldemokrata kormány egyértelműen megtagadta a Tanácsköztársaságot, és mind egy jobboldali diktatúra kialakulását, mind pedig a dualizmus autoriter konzervativizmusának restaurációját szerette volna elkerülni, és az országot liberális demokráciává alakítani, a baloldali eszmék a kérészéletű, ám annál kártékonyabb és gyászosabb emlékű kommunista kormányzat működésének köszönhetően széles néptömegek, illetve a politikai elit jelentős részének szemében súlyosan diszkreditálódtak.³⁸ Ennek volt köszönhető, hogy József főherceg antantmegbízottakkal folytatott (egyébként valóban megtörtént) királyi tárgyalásokra hivatkozva nyilvánította magát az ekkor bizonytalan közjogi helyzetű és bizonytalan államhatárokkal rendelkező Magyarország kormányzójává, és végül „a Magyar Miniszterelnökség ideiglenes vezetésével Friedrich István nyugalmazott hadügyi államtitkárt” bízta meg.³⁹

A valóságban mindez persze úgy nézett ki, hogy a Fehér Ház Mozgalom tagjai már korábban bekapcsolódtak az ellenforradalmi hullámba, tagjaik például már 1919

³⁸ ROMSICS Ignác, *A Nagy Háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, 313–319.

³⁹ ROMSICS, *A Horthy-korszak*, 40–41.

júniusában szoros kapcsolatban álltak más jobboldali ellenforradalmár csoportokkal, például az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Magyar Országos Véderő Egylet szervezkedéseivel, valamint Ludovika Akadémiáról kiinduló, fiatal tisztjelöltek által kiobbantott kadétfelkelés tagjaival is.⁴⁰ A kommunisták fogságából kiszabaduló Pekár Gyula, valamint egy bizonyos Baranszky Gyula és Csengery Géza hajóskapitány a Fehér Ház Mozgalom nevében egy kiáltványszerű dokumentumot is átadtak a sajtónak, amelyben a szervezet lényegében deklarálta a politikai hatalom átvételét. A dokumentum így szólt:

„Magyar Forradalmi Vezértanács
1919. augusztus 1.

Mint a magyarországi kommunista rémuralom letörésére megalakult forradalmi vezértanács 20-as bizottsága, igazoljuk, miszerint Csengery Géza hajóskapitány a forradalmi vezértanácsnak tagja volt, az ellenforradalmat teljes erejével támogatta, a cselekmények irányításában részt vett, s minden ténykedésüket még életének kockáztatása árán is mindenkor kész volt elősegíteni.

A magyar forradalmi vezértanács 20-as bizottsága: Bleyer Jakab, Papp Géza, Garay Károly, Baranszky Gyula, Mata Béla, Mihály Dénes, Csengery Géza, Nagy Béla, Rajbély Iván, Fehér János, Pekár Gyula, Geber Gyula, Volkenberg Gyula, Nagy Dezső, Thomka Endre, Berentés László, Hentz Ferenc, Nagy Lajos, Molnár Imre, Battlay Geyza.

⁴⁰ SCHUTZBACH, i. m. 49.

Még a szovjeturalom idején szervezkedett a társaság, és a június 24-iki ellenforradalom, amikor a monitorok elindultak a nemzeti lobogó alatt a Hungáriában fészkelő szovjet ellen – már belejátszott erősen a kezük és Csengery Géza neveltje, Müller Lajos lőtte monitorjáról a szovjetházat. Ez volt a forradalmi vezértanács ténykedése.”⁴¹

A jelek szerint a jobboldali ellenforradalmi szervezet tagjai szerettek volna történelmet írni, és gondoltak arra, hogy az általuk gyűlölt politikai rendszer megdöntésében vállalt szerepüket az utókor számára is megörökítsék.

Friedrich István, aki a Tanácsköztársaság alatt maga is egy ideig a kommunisták fogságában raboskodott, érthetően erős ellenérzéssel tekintett a Peidl Gyula vezette szakszervezeti kormányra is, és minden deklarációja ellenére valamennyire jogfolytonosnak tekintette a kommunista kormányzattal. Nem elhanyagolható tény ugyanis, hogy a Forradalmi Kormányzótanács névleges állam- és kormányfője, Garbai Sándor vallás- és közoktatásügyi miniszterként, hadügyi népbiztosa, Haubrich József továbbra is a honvédelmi tárca vezetőjeként, külügyi népbiztosa, Ágoston Péter továbbra is külügyminiszterként, állam- és kormányfő-helyettese, Dvorcsák József kereskedelemügyi miniszterként, míg bányaügyi kormánybiztosa, Peyer Károly pedig belügyminiszterként továbbra is szerepet vállalhattak a

⁴¹ Az iratot közli, SCHUTZBACH, i. m. 50.

Peidl-kormányban.⁴² Számos jobboldali politikus szemében tehát a szociáldemokrata kormány nem volt más, mint a kártékony kommunista diktatúra konszolidált, vagy legalábbis annak tűnő folytatása.

A Fehér Ház Mozgalom végül József főherceg támogatásával tehát 1919 nyarán kezdett el szervezkedni, és főhadiszállását június 1-jén Csilléry András lakásán rendezte be. A politikusok segítségére voltak a fegyveres hatalomátvétel megszervezésében a rendvédelmi szervek bizonyos vezetői is, elsősorban Wolkenberg Gyula rendőr-főfelügyelő. A szervezet ekkor már fegyveres alakulatokat is felállított, elsősorban volt magyar királyi rendőrökből és csendőrökből, parancsnokságukat pedig Schnetzer Ferenc altábornagy és Wolkenberg főfelügyelő látták el.⁴³ A résztvevők visszaemlékezései szerint a Fehér Ház Mozgalomnak kifejezett célja volt, hogy a politikai hatalomátvétel lehetőleg vér nélkül, a körülményekhez képest, amennyire lehet, békés úton történjen, ezért a nyár folyamán egyeztetéseket kezdeményeztek Romanelli ezredessel, a magyarországi olasz misszió vezetőjével, és azt kérték, hogy közvetítsen Kun Béla és a jobboldali ellenforradalmi szervezet között a hatalom vértelen átadása és átvétele tárgyában.⁴⁴ A saját ellenforradalmi érdemeit bizonygató sajtóvitában Friedrich István úgy emlékezett vissza, hogy a puccsot kivitelező fegyveresek

⁴² SCHUTZBACH, i. m. 50–51.

⁴³ SCHUTZBACH, i. m. 50–51.

⁴⁴ Uo.

szervezésében részt vettek a Kovács testvérek (elsősorban Kovács Tivadar), a később hírhedté vált különítményes tisztek is, akik a Kettőskereszt Vérszövetség és az Ébredő Magyarok Egyesületének milíciáiban is szervező szerepet tölthettek be, így a Fehér Ház Mozgalom, az ÉME és a KKVSz közötti bizonyos színű, egészen korán megmutakozó átfedések is egyértelműnek tűnhetnek.⁴⁵

A POLITIKAI HATALOM BIRTOKÁBAN

1919. augusztus 6-án végül egy körülbelül mindössze ötvenfős, egykori és aktív csendőrökből és rendőrökből álló fegyveres különítménnyel foglalta el a Miniszterelnökség épületét, a Peidl-kormányt pedig nyomásgyakorlással lemondatták, majd a kormánytagokat szinte szó szó szerint elzavarták.⁴⁶ Csilléry András az 1922-es Parlamenti Almanach tanúsága szerint később így emlékezett a hatalomátvétel napjainak eseményeire:

„A Fehér Ház tagjai azt látták, hogy a kormány futni hagyja a kommünk borzalmas bűncselekményeiben részes embereket, sőt, miniszteri székekre helyezi el őket, elbatározta, hogy a kormányt augusztus 6-án elfoglalják. Augusztus 5-én éjjel a Fehér Ház megbízásából Nagy Lajos, Bakonyi és Spatáriu századosok,

⁴⁵ [ISMERETLEN SZERZŐ], *Friedrich szerepe az ellenforradalomban*, Szeged és vidéke, 1920. február 5., 1. Idézi: PÓCS, *Varjúszereg*.

⁴⁶ Vö. KÖPFLER Balázs, *Friedrich István szerepe a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának létrejöttében és felbomlásában*, Közép-Európai Közlemények, 2017/4, 83–100, 84.

valamint Farkas [Tivadar]hadnagy két harcképes állapotba helyezett autón kimentek Alcsútra József főbercegehez, és a Fehér Ház nevében arra kérték, hogy álljon az ellenforradalom élére. A kérelemre József főberceg autóba ült, és 6-án délelőtt megérkezett Budapestre, ahol megtette a szükséges intézkedéseket. Mivel a rendőrség, melyet Iványos [Gyula] rendőr-főtanácsos és Garay [Károly]rendőrfelügyelő szervezett meg, minden tekintetben a Fehér Ház rendelkezésére állott, este hét órakor több katonatiszt, rendőr és detektív kíséretében Csilléry András felment a miniszterelnökségre, ahol az éppen tanácskozó kormány tagjait felszólította, hogy adják át a hatalmat. Pár perc múlva Schnetzer Ferenc tábornok intézte ugyanezt a felszólítást a Peidl-kormányhoz, mire annak tagjai rövid tanácskozás után lemondtak a hatalomról. József főberceg ekkor azonnal kinevezte az ideiglenes kormányt, amelynek miniszterei ügyvivő hivatalnok miniszterek voltak. A Fehér Ház tagjai közül Friedrich Istvánon kívül a kormányban csak Schnetzer Ferenc tábornok, Keleti Dénes és dr. Csilléry András vettek részt.”⁴⁷

Az 1919. augusztus 7-én hivatalba lépő, kétségtelenül igen vitatható legitimitással rendelkező Friedrich-kormányban Friedrich István mellett többek között Bleyer Jakab német nemzetiségi vezető, egyetemi tanár lett a nemzeti kisebbségek tárca nélküli minisztere, Csilléry András fogorvos, nyugalmazott ezredorvos egyetemi tanár a népjóléti és népegészségügyi miniszter, Pekár Gyula író, újságíró az antanttal folytatott tárgyalásokért felelős tárca nélküli miniszter, valamint Schnetzer Ferenc altábornagy a

⁴⁷ Közli: SCHUTZBACH, i. m. 51–52.

honvédelmi miniszter.⁴⁸ Pekár Gyula, Csilléry András és a Fehér Ház mozgalomban ugyancsak vezető szerepet vállaló, bár a Friedrich-kormányban miniszteri pozíciót be nem töltő Balogh Ferenc nyugalmazott államtitkár ebben az időben ugyanakkor az Ébredő Magyarok Egyesületének is szervezői is vezetőségi tagjai voltak, így a két radikális jobboldali szervezet közötti, már működésük kezdetén fennálló átfedések ugyancsak elég egyértelműek.⁴⁹

A kormány tagjai 1919. augusztus 8-án tették le hivatali esküjüket József főherceg, mint kormányzó előtt.⁵⁰ Tulajdonképpen nem más történt, mint hogy a bizonytalan közállapotokat és a gyenge, szinte névleges kormányzati hatalmat kihasználva néhány korábban jelentéktelen, 1918-ig bezárólag legfeljebb az államtitkári szintig eljutó, másod- és harmadvonalbeli (elsősorban értelmiségi háttérrel rendelkező, diplomás) politikus ragadta magához a hatalmat egy már-már komikus államcsíny révén ideig-óráig. Tormay Cécile, a Horthy-korszak ünnepezt jobboldali írója így emlékezett meg a Friedrich-kormány augusztusi hatalomátvételéről:

„Kormány alakult és az új kormány tagjai magyarok, nem idegenek többé. Friedrich István a miniszterelnök. Valamikor Friedrich Istvánt is megtévesztette Károlyi

⁴⁸ ROMSICS, i. m. 40–41.

⁴⁹ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 28. Erre utal Balogh Ferenc nyugalmazott államtitkár visszaemlékezése is. Lásd: HU-BFL-XXXV-1-a-659/1946. Balogh Ferenc büntetőpere.

⁵⁰ Közli: SCHUTZBACH, i. m. 52.

Mihály. Szereplője volt az októberi forradalomnak, bár a tél folyamán már az ellenforradalommal tartott fenn összeköttetést. Ő is felelős azért, ami akkor történt, de az egyetlen, aki vezetelt érte és a maga tévedése fejében most jót tett. Magyarország lezáruló legszomorúbb és leggyalázatosabb korszaka után odaírta nevét az első tiszta lapra.”⁵¹

Itt megemlíthető az is, hogy a volt hadügyi államtitkárból a vértelen puccs révén hirtelenjében kétes legitimitású miniszterelnökké avanzsáló Friedrich István, az eredetileg politizáló titkos társaságként működő Fehér Ház Mozgalom vezetője meglehetősen ellentmondásos politikai háttérrel és nézetekkel rendelkezett, valamint igen rugalmas és befolyásolható ember volt. A gépészmérnök végzettségű, egy kisebb gépgyárat birtokló, sportemberként és sportvezetőként is jeleskedő, ekkoriban még viszonylag fiatal és igen ambiciózus politikus eredetileg minden bizonnyal liberális elveket vallott, az 1918–19-es forradalmak előtt nyíltan tagja volt a szabadkőműves mozgalomnak is, az őszirózsás forradalom alatt még Károlyi Mihály követője volt, a Tanácsköztársaság alatt azonban már budapesti keresztényszocialista politikusokkal, illetve a radikális jobboldali, erősen antiszemita Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőivel állt szoros

⁵¹ TORMAY Cécile, *Bujdosó könyv. Feljegyzések 1918–1919-ből*, Budapest, Fapadoskönyv Kiadó, 2009. Idézi: HAGYMÁSI, i. m. 44.

összeköttetésben.⁵² Érdekes momentum ugyanakkor, és valószínűleg Friedrich változatos kapcsolatainak köszönhető, hogy bár pozíciót végül az első ellenforradalmi kormányban nem vállalt, de a Fehér Ház Mozgalom összeesküvésében eredetileg részt vett Rassay Károly, a Horthy-korszak későbbi nagyhatású, az ellenforradalom után kiépülő autoriter konzervatív kormányzatot erős kritikákkal illető liberális ellenzéki politikusa is.⁵³

Friedrich minden valószínűség szerint nem volt híve az erőszaknak, sőt, a jobboldali ellenforradalmi hullám idején figyelmeztette egykori szabadkőműves páholytársait is a szabadkőműveséget a zsidósággal egybemosó, antiszemita erőszak veszélyére is, ugyanakkor politikai ambíciói – részben persze a Tanácsköztársasággal és a radikális baloldallal szemben növekvő általános, osztályadalmi gyűlölet hatására is – egyre inkább a radikális jobboldal felé sodorták. Teleki Pállal, a későbbi miniszterelnökkel (aki egyébként rövid időre a Friedrich-kormány az antanttal való tárgyalásokért felelős tárca nélküli miniszteri pozícióját is betöltötte) 1918 augusztus–szeptemberében egy ideig együtt vezették a Keresztény Nemzeti Pártot, amely részben demokratikus elvei mellett (pl. az általános, egyenlő és titkos választójog bevezetése, a vagyonos rétegek politikai előjogainak eltörlése, bizonyos mértékű földreform) egyúttal hangsúlyozottan antiszemita programmal lépett a nyilvánosság elé. Miként azt korszak-

⁵² Uo.

⁵³ Uo.

monográfiájában Romsics Ignác is kiemelten idézi: „Magyarország legyen a magyaroké! Követeljük és célunkul tűzzük ki a keresztény magyarság politikai, gazdasági és kulturális túlsúlyának és hegemoniájának visszaszerzését és helyreállítását!”⁵⁴ – a Fehér Ház Mozgalommal értelemszerűen szoros átfedésben lévő párt programja kísértetiesen hasonlóan hangzott az Ébredő Magyarok Egyesülete, a Magyar Országos Véderő Egylet, vagy a korszak más, radikális jobboldali tömegszervezeteinek programjához... Mindez persze korántsem meglepő, mondhatnánk, az intoleráns politikai radikalizmus ebben az esetben is a történelmi körülményekből, a korszellemből fakadt.

Az 1919. augusztus 7-e és november 24-e között hivatalban levő, egyébként a miniszterelnök személyén kívül gyorsan változó összetételű Friedrich-kormány folytatta a Peidl-kormány munkáját a Tanácsköztársaság intézkedéseinek hatálytalanítása terén, visszaállították az 1918. október 31-e előtti közigazgatási rendszert, az állami szervek hatalmát és kompetenciáit, majd a háborús sajtótörvényt is, amely lényegében erős cenzúráról rendelkezett.⁵⁵ Mivel Magyarország nagy része ekkoriban külföldi megszállás alatt állt, ezért hangsúlyozandó, hogy a kormány meglehetősen korlátozott tényleges hatalommal rendelkezett. Az augusztus 7-ei és november 24-ei időszakban a kormány és a Fehér Ház Mozgalom tevékenysége nyilván elválaszthatatlan egymástól, így némi

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ ROMSICS, i. m. 42–43.

leegyszerűsítéssel azt is állíthatjuk, hogy ebben az időszakban voltaképpen egy eredetileg titkosan, illegálisban szerveződő, radikális jobboldali politikai organizáció birtokolta, legalábbis névlegesen, a kormányzati hatalmat. A Friedrich-kormány hatalma azonban inkább névleges volt, már csak azért is, mert a Magyarországot megszálló antant haderők és szövetségeseik mellett az országban több, egymással is vetélkedő ellenforradalmi, jobboldali politikai csoport is tevékenykedett. Miként azt a Tanácsköztársaságról szóló monográfiájában Hatos Pál is kiemeli, a Friedrich-kormány igyekezett elkerülni és meggátolni a baloldaliak és annak gondolt személyek elleni véres megtorlást, amely az ellenforradalmi időkre igencsak jellemző volt.⁵⁶ Többek között a kommunista kormányzat börtönét megjárta és megszenvedett báró Perényi Zsigmond belügyminiszterként deklarálta:

„A jelenlegi kormány [...] ártatlanokat üldözni, megfélemlíteni vagy éppen megkínózni nem csak nem kíván, de azt nem is engedi. Nem akarjuk ugyanis a letűnt rendszer gyűlöletes példáját követni, amelyet éppen mi ítélünk el a legerősebben. [...] sem a jogrenddel, sem az emberszeretettel nem egyeztethető össze az a vadállatias kegyetlenség, amely az ártalmatlanná tett gonosztevőknek testi megkínzásában vagy lelki gyöttrésében keresi és találja kielégülését.”⁵⁷

⁵⁶ HATOS, *Rosszfiúk világorradalma*, 467.

⁵⁷ A magyar belügyminiszter 103. res. 1919. számú rendelete a letartóztatásokról és a letartóztatottokról való bánásmódról, Budapesti Közlöny, 1919. augusztus 19., 1–2, idézi: HATOS, i. m. uo.

Mindezzel együtt ironikus és mondhatni, tragikomikus, hogy a Friedrich-kormánymandátuma első napjaiban még telefon- és távíró-összeköttetéssel sem rendelkezett példának okáért a Dunántúlra, amelynek nagy részét ekkor egy másik jobboldali ellenforradalmi (fegyveres) szervezet, a Horthy Miklós ellentengernagy, Magyarország későbbi régens államfője által vezetett Nemzeti Hadsereg tartott az ellenőrzése alatt. Miként az köztudott, a Nemzeti Hadsereg kötelékébe tartozó, jobboldali és radikális jobboldali katonai alakulatok, különítmények és karhatalmi zászlóaljok ekkoriban már javában folytatták fehérterror néven ismertté vált megtorló hadjáratukat, amelynek számos olyan ember is áldozatává vált, akik nem hogy szerepet nem vállaltak a csúf emlékű kommunista kormányzat működésében, de még csak nem is szimpatizáltak azzal.⁵⁸

Bár Horthy rendszeresen érintkezett Friedrich kabinetjével, és a hadsereg főparancsnokaként időnként a kormányüléseken is részt vett, lényegében függetlenítette is magát a megkérdőjelezhető legitimitású kormánytól. A Nemzeti Hadsereg alakulatai által kivitelezett katonai terror és az önkényes gyilkosságok hatására Friedrich István kormánya erős nyomás alatt érezhette magát, és sebtében nekiláttak a Tanácsköztársaság dicstelen 133 napja alatt elkövetett bűncselekmények számonkéréséhez a jogi keretek kidolgozásához, augusztus 19-én pedig napvilágot látott a 4039/1919. ME. számú kormányrendelet, amely kimondta, hogy a magyar bíróságok gyorsított bünvádi

⁵⁸ Lásd: BODÓ, *The White Terror*.

eljárásban ítélezhetnek a kommunista kormányzat szervei, közegei és megbízottjai felett, akik hatósági jogkört bitorolva vagy színlelve követtek el bűncselekményeket, illetve akik a Tanácsköztársaság fegyveres erőinél szolgáltak, illetve akik bármilyen minőségben a Tanácsköztársaság megalapítása, fenntartása vagy visszaállítása érdekében bűncselekményt követtek el. A rendelet kissé abszurd, bár a magyar jogtörténetben nem példátlan módon visszaható hatállyal rendelkezett.⁵⁹ 1919 októberére a börtönök tele voltak kommunista vagy legalábbis kommunistagyanús rabokkal, országosan mintegy 8–10 ezer embert tartóztattak le korábbi vélt vagy valós kommunista aktivitása miatt, 1919 augusztusa és 1920 júliusa között pedig összesen 53 304 ember ellen indult büntetőeljárás Magyarország meg nem szállt területein. Ezek közül mintegy száz embert ítélték halálra, 74 személyt pedig valóban ki is végeztek.⁶⁰ Bár a Fehér Ház mozgalomból kinőtt, a korlátozott politikai hatalmat egy rövid időre megszerző kormányzat eredetileg nem akart komoly, véres számonkérést, eszközök és tényleges hatalom híján azonban meg sem igen gátolhatta azt, és mint az a forradalmak idején elszabaduló erőszakhullámok esetén általában lenni szokott, végül maga is sodródott az árral.

Mint azt említettük, a Friedrich István nevével fémjelzett Fehér Ház mozgalom jobboldali politikai eklekticizmusa mellett alapvetően legitimista érzelmű

⁵⁹ HATOS, i. m. 469.

⁶⁰ HATOS, i. m. 470.

politikusok szervezete volt, Friedrichnek és az őt legitimálni megkísérlő József főhercegnek pedig nem is annyira titkolt politikai ambíciója volt, a Habsburg-ház, és leginkább IV. Károly visszaültetése a magyar királyi trónra. Az első világháborút megnyerő antantnak azonban esze ágában sem volt a széthullott monarchia egyik utódállamában sem engedélyezni a Habsburg-restaurációt, ezért a nyíltan legitimista politikusokra nem várt túl nagy jövő. József főherceg az antant és a megszálló román csapatok egyre fokozódó nyomására már 1919. augusztus 23-án kénytelen volt lemondani kormányzói címéről, egyúttal viszont megerősítette az államfői címért ilyenkor már egyre tudatosabban harcba szálló, az antant támogatását élvező, és nem mellékesen az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett diszponáló Horthy Miklóst a Nemzeti Hadsereg fővezéri tisztségében.⁶¹ Friedrich István, aki József főherceg lemondása után az ügyvezető államfői tisztséget is betöltötte, ugyanígy, elsősorban az antant nyomására volt kénytelen lemondani az eleve vitatható legitimitással bíró miniszterelnöki tisztségéről 1919. november 24-én, azonban különböző politikai kompromisszumok árán a Huszár Károly vezette koncentrációs kormányban honvédelmi miniszteri tisztséget vállalhatott, amelyet egészen 1920. március 15-éig viselhetett.⁶²

⁶¹ ROMSICS, *A Horthy-korszak*, 46–47.

⁶² ROMSICS, i. m. 50–51.

A KORMÁNYZAT LOJÁLIS ELLENZÉKEKÉNT

Nem sokkal Horthy Miklós kormányzóvá választása után Friedrich István – és vele együtt tulajdonképpen a Fehér Ház mozgalom is – kiszorult a kormányzati politikai hatalomból, ugyanakkor Friedrich esetében 1920-as évvel kezdődött a két világháború közti időszak egyik leghosszabb és legaktívabb ellenzéki politikusi pályája.⁶³ Friedrich István és változatos elnevezésű, gyorsan változó politikai szervezetei és pártjai innentől kezdve a Horthy-korszak autoriter konzervatív kormányainak leginkább lojális, olykor persze kevésbé lojális jobboldali ellenzékét alkották, hiszen a továbbra is becsvágyó egykori miniszterelnök neve lépten-nyomon feltűnt a két világháború közti, olykor meglehetősen kacagtató radikális jobboldali puccstervek körül. Ilyen volt többek között az 1923-as, úgynevezett „Három Kapás-puccsterv”, amelyet tanulmányunk egyik későbbi fejezetében részletesen ismertetünk.

A Fehér Ház mozgalom megalakulása és a politikai hatalom tagjai általi megszerzésének, majd elvesztésének bemutatása, az 1918 és 1920 közötti igen mozgalmas magyar politikatörténet eseményeinek kézikönyvszerű ismertetése után lássuk, miként működött a Fehér Ház mozgalom 1920 és 1945 között. Erre az időszakra vonatkozóan ugyanis jóval kevesebb adat áll rendelkezésre, mint azon rövid periódust illetően, amikor az eklektikus és

⁶³ SCHUTZBACH, 53.

zavaros, ám alapvetően legitimista elvek szerint működő jobboldali politikai szervezet tagjai a körülményeknél fogva korlátozott kormányzati hatalmat birtokolták.

Annyi bizonyos, hogy számos más jobboldali és radikális jobboldali ellenforradalmi szervezethez, például a Kettőskereszt Vérszövetséghez, az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és a Magyar Országos Véderő Egylethez hasonlóan a Fehér Ház is képviseltette magát a nyugat-magyarországi felkelés néven ismert, erős kormányzati támogatást élvező, erősen hazafias indíttatású irreguláris katonai hadműveletben, miként arról korábban már részletesen írtunk is a Kettőskereszt Vérszövetség töredékes történetét ismertető fejezetben.⁶⁴ Friedrich a nyugat-magyarországi harcokban irreguláris katonai parancsnokként is kipróbálta magát, főhadiszállását Kismartonban állította fel, a Fehér Ház mozgalom milicistáinak harci cselekményeiről pedig a magyar radikális jobboldali milicista mozgalom egyik kiemelkedő alakja, Héjjas Jenő, Héjjas Iván különítményparancsnok egyik öccse is beszámol emlékiratában:

„1921. augusztus 28-án megívott első ágfalvi ütközet után csapatainkat Nyugat-Magyarország déli részére csoportosította át a felkelő harcok katonai vezetője a Vas megyei megszállt részek megtisztítására. A felkelőktől kiűritett faluba az osztrákok újra bevonultak, s ezeknek az újból való kivetését az 1921. szeptember

⁶⁴ GULYÁS, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, 114–115.

8-án lefolytatott lendületes, szép harc eredményezte. Ebben az ütközetben nem a mi csapataink szerepeltek, hanem kifejezetten Friedrich István emberei és az Ostenburg-zászlóalj civilbe öltözött tisztjei és legénysége. Az ütközet lefolyását nem ismerem, de ennek a bátor, szép támadásnak elsöprő erejét tanúsítja az a körülmény, hogy Ágfalva pár óra alatt az aránytalanul kisebb magyar csapat birtokába jutott. A második ágfalvai ütközetben hősi halált halt Szecsányi Elemér, Mohacsek Gyula hadnagy, Phem Ferenc bajtársak sírjára felkelőink is letették a vitéz harcosokat megillető testvéri hódolat tisztelgő koszorúját.”⁶⁵

Bár paramilitáris vezetőként kétségtelenül szerepet játszott abban, hogy Sopron és környéke végül a Magyar Királyság része maradt, a kormányzat nem sokkal később meglehetősen hálátlan volt az egykori miniszterelnökkel. Friedrich Istvánt, mint az közismert, 1921-ben letartóztatták, mivel felmerült, hogy felbujtóként részese volt Tisza István volt miniszterelnök 1918. októberi meggyilkolásának. Friedrich maga kérte, hogy a Tisza-per idejére függesszék fel a nemzetgyűlési képviselőként őt megillető mentelmi jogát, ám végül ejtették az ellene felhozott vádakat. Kétséget kizáróan soha nem bizonyosodott be, hogy Friedrichnek bármi köze lett volna a Tiszta István elleni merényletnek, noha később visszaemlékezéseiben maga Károlyi Mihály is azon

⁶⁵ HÉJJAS Jenő, A nyugat-magyarországi felkelés. Kecskemétiak az 1921. évi nyugat-magyarországi harcokban, Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda, 1929.

véleményének adott hangot, hogy Friedrich volt a gyilkosság egyik felbujtója.⁶⁶ „*Az az ember, akit a Tisza-gyilkosság sugalmazójának tartok – Friedrich István –, később a fehérterror vezéralakja lett.*” – írta memoárijában Magyarország egykori, csúfosan elbukott baloldali állam- és kormányfője, azonban mindebből csupán annyi volt igaz, hogy Friedrich miniszterelnökként, majd hadügyminiszterként, nem lévén más választása, valóban együttműködött Horthy Miklóssal és a Nemzeti Hadsereggel, és mentségére szólhat, hogy a fehérterror inkább meggátolni, mint erősíteni igyekezett. Friedrich István a Tisza-gyilkosságban való közreműködésért történő vád alá helyezése valószínűleg leginkább nyomásgyakorlás volt a Bethlen-kormány részéről a legitimista politikus és hívei teljes háttérbe szorítása érdekében.⁶⁷ Prónay Pál alezredes, aki nem csupán véreskezű katonai vezető, de a Horthy-korszak első egy-két évének bennfentes politikusa volt, emlékirataiban maga is úgy vélekedik, hogy Friedrich perbe fogása nem volt egyéb, mint kísérlet a legitimista volt miniszterelnök félreállítására, sőt, az egykori különítményparancsnok még azt is állítja, hogy 1921-ben egy kormány- és kormányzóparti csoport, többek között Gömbös Gyula, Magasházy László, a kormányzó szárnysegédje és Toókos Gyula százados azzal akarták megbízni, hogy embereivel gyilkoltassa meg Friedrich Istvánt, aki veszélyt jelent a kormányzatra.⁶⁸

⁶⁶ KÁROLYI Mihály, *Hit, illúziók nélkül*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1982, 416.

⁶⁷ HAGYMÁSI Tamás, *Korszakváltások*, Valóság, 2013/3, 38–50, 47.

⁶⁸ PRÓNAY, *A batárban a halál kaszájál*, 211–214.

Prónay szavahihetősége persze itt is megkérdőjelezhető, állítása ugyanakkor elgondolkodtató.

Friedrich István ugyanakkor nyíltan legitimista politikusként feltételezhetően szerepet játszott IV. Károly 1921-es visszatérési kísérleteiben is. Ennek kapcsán is letartóztatták és néhány napig őrizetben tartották, ugyanakkor ebben az esetben sem sikerült bebizonyítani, hogy ténylegesen köze lett volna a legitimista hatalomátvételi kísérlethez.⁶⁹

⁶⁹ ROMSICS, i. m. 193–194.

A FEHÉR HÁZ MOZGALOM AZ ELLENFORRADALMI NOSZTALGIA BŰVÖLETÉBEN

A politikai hatalomból való fokozatos kiszorulás, ellenzékbe vonulás után a Fehér Ház mozgalom leginkább jobboldali ellenforradalom emlékének ápolását, hősi éthoszának kialakítását, a volt ellenforradalmárok hazafias érdemeinek hangsúlyozását tűzte ki célul, amely területen egyébként sikeresnek is bizonyult. 1920 és 1922 között a mozgalom tagjai valószínűleg nem nagyon lépték túl az egykor valóban bizonyos fokú hatalommal bíró politikusok nosztalgizáló és saját érdemeiket egymásnak bizonygató politikusok asztaltársaságának kereteit, 1922-ben azonban úgy döntöttek, hogy a szélesebb nyilvánosság felé fordulnak, és létrehozták a nyíltan működő, a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal rendelkező Fehér Ház Bajtársi Egyesületet. A bajtársi egyesületbe azok a személyek léphettek be, akik egyetértettek az 1919 augusztusában lezajlott jobboldali ellenforradalom szellemiségével. Egyesületi formában 1922-ben kezdte meg működését, fő célja pedig az volt, hogy a Tanácsköztársaság alatt ellenforradalmi tevékenységet kifejtő személyeket valamilyen formában összefogja.⁷⁰ Az 1920-as évek során az FHBE szűk körű, az ellenforradalmi nosztalgián nyugvó legitimista bajtársi egyesület volt, alapvető tanulmányában Zinner Tibor a Fehér Ház Bajtársi Egyesületet számos

⁷⁰ SCHUTZBACH, i. m. 54.

hasonló szervezettel együtt határozottan *katonai jellegű csoportosulásként* aposztrofálja.⁷¹ A fordulat éve 1925-ben következett be, ugyanis március 4-ikei közgyűlésén a szervezet határozott céljaként deklarálta, hogy „*tömörítse mindazokat, akik az alkotmányosság visszaállítása érdekében működést fejtettek ki, avagy ilyen magatartásuk miatt üldözésnek voltak kitéve*”, de egyúttal azokat is, akik egyetértenek az egyesület célkitűzéseivel. 1925-ben az egyesület védnöke József főherceg, elnöke Pekár Gyula, társelnöke Csilléry András lett.⁷² Ettől kezdve egyre nagyobb intenzitással tartott rendezvényeket, melyek fő tematikája az ellenforradalomban hősi magatartást kifejtő személyekről való megemlékezés, illetve emlékhelyek létesítésére történő adománygyűjtés volt. Az egyesület ellenforradalmi nosztalgiaja és emlékezetpolitikai tevékenysége mellett Friedrich István maga persze továbbra is aktívan részt vett a pártpolitikai küzdelmekben, és változó megnevezésű, többnyire legitimista jobboldali pártjaival (1922-től Keresztény-Nemzeti Párt, 1926-tól Keresztény Gazdasági Párt, illetve párhuzamosan 1923-tól egészen 1933-ig az olasz fasizmus mintáját követő Szittyák Magyar Fasiszta Tábora elnevezésű radikális jobboldali szervezet, majd Keresztény Ellenzéki Párt 1930 és 1937 között) folyamatosan igyekezett visszaszerezni a rövid ideig birtokolt kormányzati hatalmat. Ez, mint tudhatjuk, nem

⁷¹ ZINNER, *Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeibe*, 575.

⁷² SCHUTZBACH, i. m. 54–55.

sikerült neki, azonban egészen 1938-ig a korszak egyik meghatározó jobboldali ellenzéki politikusa maradt, egészen addig, míg az 1939-es parlamenti választásokon már nem szerzett parlamenti képviselői mandátumot.

Egy 1926-os keltezésű, *A titkos társaságok felfedése címet viselő*, 1926-os keltezésű titkosrendőri jelentés Friedrich Istvánt három, a jelentéstevő által titkos társaságként definiált (radikális jobboldali) szervezetben is vezetőségi tagként említi, ezek pedig az Ifjúsági Légió, a Hungaristák (már ebben az időszakban is létezett ilyen néven magyar radikális jobboldali szervezet, és nyilván nem összetévesztendő az 1930-as évek magyar nemzetiszocialista pártjaival), illetve a Szittyák Magyar Fasiszta Tábor, amelynek Friedrich István valóban a vezetőségi tagjai közé tartozott. A jelentés lakonikusan így ír a volt miniszterelnökkel, ily módon pedig nyilván a Fehér Ház Bajtársi Egyesülethez is szorosan kötődő radikális jobboldali mozgalmakról:

*„Titkos társaságok felfedése
Szigorúan bizalmas*

*A titkos társaságok felfedése dolgában megindított bizalmas
púhatolás során a következőkről teszünk még tisztelettel jelentést:*

*Szorosan véve nem titkos egyesület vagy szervezet, ám
mégsem egészen nyilvánosan működő az Ifjúsági Légió, amely a*

MEFHOSZ⁷³ kebelében alakult, mégpedig az ún. Kecskeméti Kiáltvány⁷⁴ alapján, amely a bolsevizmus letörése utáni első napokban született meg, és megteremtői a következők: Héjjas Iván, Prónay Pál, Gömbös Gyula, Zsilinszky Endre, Csilléry,⁷⁵ Friedrich⁷⁶ és Bénárd Ágoston.”⁷⁷

„Hungaristák

Nagyon jól megszervezett titkos társaság, amelynek vezetői dr. Wein Dezső⁷⁸ budai fogorvos és Dinich Vidor⁷⁹ volt nemzetgyűlési képviselő. A társaság szellemi vezére és politikai irányítója Friedrich

⁷³ MEFHOSZ = Magyar Főiskolai és Egyetemi Hallgatók Országos Szövetsége, 1920 és 1945 között a magyarországi felsőoktatási diákszervezetek jobboldali tömörülése.

⁷⁴ Az úgynevezett Kecskeméti Kiáltvány a tanácsköztársaság bukása után a a Kecskeméti Gazdasági Egyesület és Szőlősgazdák Egyesülete és a Földmunkások Szövetségének vezetősége, köztük Héjjas Iván és családjának tagjai által megfogalmazott, 1919. november 19-én kelt, erősen antibolsevista és antikapitalista hangvételű, antiszemitizmustól sem mentes politikai nyilatkozat volt. A magyar radikális jobboldali, fajvédő politikai irányzat egyik korai dokumentuma.

⁷⁵ Csilléry András.

⁷⁶ Friedrich István.

⁷⁷ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250. Belügyminisztérium rezervált iratai – A titkos társaságok felfedése, 1926.

⁷⁸ Wein Dezső fogorvos az Etelközi Szövetségnek is vezetőségi tagja volt. Vö. ZADRAVECZ, i. m. 161.

⁷⁹ Vitéz Dénesfay Dinich Vidor/Győző (neve a forrásokban eredeti és magyarosított változatban is előfordul) később a Fehér Ház Bajtársi Egyesület félkatonai szárnyának, a nyugat-magyarországi felkelésben részt vevőkből szerveződő Rongyos Gárda Egyesület/Tagozat elnöke volt.

*István. Ez a titkos egyesülés dolgozott a legutolsó választáson Darvak néven, és a legitimista képviselőjelöltek testőrségét alkották. Ma körülbelül 60 tagot számol, tiszta legitimista hitvallásúak, és az a tendenciájuk, hogy más, különösen szabad királyválasztó egyesületekbe beburakodva legitimista tendenciával dolgozzanak. Tagdíjat nem szednek, sőt, valami titkos alapjuk is lehet, mert ha a tagokat vidékre küldik, napidíjakat kapnak. A tagokat a legitimista puccs idején Szombathelyen Mikes János püspök eskette fel. A társaság teljes névsora egyelőre még nincs a birtokunkban, és további nyomozásaink során megkerítjük.*⁸⁰

„Szittyák Magyar Fasiszta Tábora

Vezetők: Halmay Győző

Horváth Aladár

*Többnyire főiskolai hallgatók, de más pályán levőekkel keverten. Hír szerint ezeknek is gumibotjuk és revolverük van.*⁸¹
*Számuk fogyóban, mert állandó helyiségük nincs, s a propagandát is abbahagyták. Kéthetenként szoktak összejönni a Pedagógiai Szeminárium helyiségében.*⁸²

E politikai rendőri jelentésből látható tehát, hogy a Bethlen-kormány hatóságai előtt a Fehér Ház Bajtársi Egyesülethez szorosan kötődő radikális jobboldali szervezetek és Friedrich István volt miniszterelnök tevékenysége

⁸⁰ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

⁸¹ Az irat itt arról tanúskodik, hogy a felfegyverzett radikális jobboldali titkos szervezetek még 1926-ra sem szüntek meg működni teljes egészében, és ezzel nyilvánvalóan a kormányzat is tisztában volt.

⁸² HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

egyáltalán nem volt ismeretlen, habár létük és tevékenységük a fennálló politikai rendszerre 1926-ra már hangsúlyozottan nem jelentett veszélyt, és ezzel valószínűleg a kormányzati hatalmat birtokló politikusok is tisztában voltak...

A fent idézett iratban szereplő Szittyák Magyar Fasiszta Táborra névre hallgató, ugyancsak Friedrich István vezetése alatt álló, elsősorban fiatalokat tömörítő, radikális jobboldali politikai szervezet nem volt egyéb, mint az FHBE titkos társaságszerű, részben a nyilvánosság kizárásával működő, az ezotériát sem nélkülöző szárnya, szatelitszervezete. A rendelkezésre álló adatok szerint a mozgalom 1922. december 17-én alakult meg, és egészen 1933-ig fennállt. Friedrich István, aki eklektikus, idővel változó politikai nézeteket vallott, az 1920-as években sok korabeli jobboldali politikushoz hasonlóan erősen szimpatizált az olasz fasizmussal, és egyfajta példaképének tekintette Benito Mussolini olasz miniszterelnököt. A fasizmus ebben az időszakban persze progresszív nacionalista irányzatnak számított, és egyáltalán nem kapcsolódtak hozzá azok a negatív konnotációk, amelyeket ma, a második világháború borzalmai után évtizedekkel társítunk e politikai kategóriához. Mindazonáltal az intoleráns nacionalizmus és az antiszemitizmus már ekkor is a jobboldali radikalizmusok kelléktárába tartozott, így ez alól a mai szemmel kissé mulatságos nevű, már-már túlzó mértékű nacionalizmusról árulkodó Szittyák Magyar

Fasiszta Tábora sem volt kivétel.⁸³ A szervezet természetesen legitimista volt, és tagjai IV. Károly 1921-es halála után leginkább Habsburg Ottó főherceget, a király fiát látták volna legszívesebben a magyar trónon. A Szittyák Magyar Fasiszta Tábora egy valamivel korábban is létező, illegális titkos társaság, a Magyar Fasiszta Tábor nevű legitimista-fasiszta szervezetről nőtt ki, melynek működéséről keveset tudunk. Egy ideig konspiratív keretek között fáradoztak azon, hogy a Habsburg-házat, elsősorban Ottó főherceget visszajuttassák a magyar trónra, majd 1922-ben hirtelen a nyilvánosság elé léptek, és november 8-án Budapesten szociális és politikai reformokat követelő, provokatív plakátokat helyeztek ki.⁸⁴ Megjegyzendő, hogy ebben az időszakban a kormánypártból kivonuló, Bethlennel átmenetileg szakító Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, a magyar radikális jobboldali erők és titkos társaságok informális vezetője is igen jó viszonyt ápolt Friedrich Istvánék szittyá fasisztáival – Kiss Menyhért fajvédő képviselő, Gömbös barátja és bizalmi embere például az egyik alapító tagja volt a Fasiszta Tábornak, csak úgy, mint Drenka Béla volt britanniás katona, a Prónay-különítmény egykori tagja, az erzsébetvárosi bombamerénylet egyik vádlottjának, ifjabb Drenka Bélának az édesapja, az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi milíciájának, a MOVE-nak és a Kettőskereszt Vérszövetségnek is oszlopos tagja.

⁸³ SCHUTZBACH, i. m. 164–165.

⁸⁴ SCHUTZBACH, i. m. 166–167.

A Fasiszta Tábort az olasz fasiszta mozgalomhoz hasonlóan erős katonai jelleg uralta, a neve állítólagos legitimista puccstervek kapcsán is felmerült. Számos ilyenre (pl. a Cselekvő Magyarok Tábora vezetőinek korábban ismertetett puccstervre, vagy a később ismertetendő „Három Kapás puccsterv”-re) konkrét bizonyítékok is a hatóságok rendelkezésére álltak – komolyan persze egyik ilyen kezdeményezést sem igen lehetett venni, ugyanakkor kormányellenes tevékenységük remek indokul szolgált a kormány számára, hogy a szervezetet be is tiltsák. A betiltás miatt aztán időnként névváltoztatásra kényszerültek. Eredetileg pártszerűen próbáltak volna megnyilvánulni és működni, de párttá alakulásukat a belügyi tárca értelemszerűen nem engedélyezte. Bár az 1922-es év folyamán maga Horthy Miklós kormányzó is fogadta a szervezet képviselőit egy szívélyes hangú kihallgatáson, Bethlen István miniszterelnök ekkoriban már határozottan fellépett a radikális jobboldali, a kormánnyal alapvetően szemben álló politikai erők ellen.⁸⁵ A szervezet a betiltás után hívta magát Magyar Fasiszta Hungarista Tábornak, simán Magyar Fasiszta Tábornak, majd végül Szittyák Táborának is. Hogy mikor éppen melyik nevet használták, azt nehéz rekonstruálni, ugyanis a különböző korabeli titkosrendőri jelentésekben, a sajtóban, illetve saját propaganda-nyomtatványaikon is több néven szerepel párhuzamosan, azonban az elnevezések kétségtelenül

⁸⁵ FAZEKAS Csaba, *Probászka Ottokár és a „hungarizmus” fogalmának genezise*, Múltunk, 2017/1, 4–34, 25–26.

ugyanazon legitimista radikális jobboldali politikai szervezetet takarták, amelynek élén alapvetően Friedrich István volt miniszterelnök állt.⁸⁶ A kormánypártból kiszoruló Gömbös Gyula és Friedrich István ekkoriban szoros politikai együttműködést folytattak egymással, ezért 1922 és 1928 között mondhatjuk, hogy az FHBE és a hozzá kapcsolódó fasiszta táborok működése kevésbé választható el a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párttól és a körülötte szerveződő fajvédő mozgalomtól, tehát tulajdonképpen az ÉME-től, A MOVE-tól, a Kettőskerszt Vérszövetségtől, vagy a Gömbös Gyula által szinte végig uralt Etelközi Szövetségtől sem.⁸⁷ Az Etelközi Szövetség különböző intenzitással, de valószínűleg bizonyos fokig a többi jobboldali társadalmi egyesülethez hasonlóan az FHBE-t is irányította a két világháború között.⁸⁸ Gömböst és Friedrichet, a korszak két szélsőjobboldali politikusát kétségtelenül összekötötték szociális érzékenységgel párosuló, radikális társadalompolitikai reformokat vizionáló politikai nézeteik és a hatalom megszerzésének mindenekelőtti vágya, ugyanakkor olyan alapvető kérdésekben, mint például a királykérdés, a véleményük egyáltalán nem egyezett. A szabad királyválasztó Gömbös tökéletesen elégedett volt a király nélküli királysággal és a hozzá hasonlóan volt katonatiszt régens államfővel, míg Friedrich és köre

⁸⁶ SCHUTZBACH, i. m. 168–169.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Vö. HU-ÁBTL-4.1. A-686. Etelközi Szövetség.

alapvetően trónbitorlóként tekintett a kormányzóra. Együttműködésük ambiciózus politikusok érdekkapcsolata volt a javából, Friedrich használta az ellenzékben is jelentős politikai befolyással bíró, komoly kormányzati kapcsolatokkal rendelkező Gömböst, Gömbös pedig a saját politikai népszerűségét igyekezett növelni a legitimisták között is, akikkel alapvetően nem értett egyet. Friedrich egyébként a politikai hatalom visszaszerzésének céljából lényegében bárkivel hajlandó volt összefogni, elvileg következetes jobboldaliként 1925-ben még a szociáldemokratákkal is együttműködött egy ideig.⁸⁹ Hogy a Szittyák (Magyar Fasiszta) Tábora pontosan mikor szűnt meg, azt nehéz megállapítani, ugyanis tevékenységét csak korlátozottan folytatta a nyilvánosság előtt, ugyanakkor jelentős politikai erővé soha nem tudott válni, hiszen a tábornak testvér- vagy anyaszervezetéhez, a Fehér Ház Bajtársi Egyesülethez hasonlóan mindössze néhány száz tagja volt.⁹⁰ A hatóságok mindazonáltal – a korszak többi radikális jobboldali politikai mozgalmához hasonlóan – csendesen szemmel tartották a tábort is, amely egy bizalmas rendőri jelentés szerint valószínűsíthetően 1933-ban szűnt meg.⁹¹ Gömbös Gyula ekkora már miniszterelnök volt, a tábor ilyen néven való megszűnésében pedig szerepet játszhatott, hogy a radikális jobboldali, ám szabad királyválasztó és kormányzóhoz hű miniszterelnöknek

⁸⁹ ROMSICS, i. m. 194.

⁹⁰ HU-MNL-OL-K 149-128-7-szn. Rendőri jelentések Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjának, 1928. november 13.

⁹¹ HU-MNL-OL-K 149-1933-7-2350.

pedig nem volt többé szüksége korábbi legitimista szövetségesei támogatására.

A Fehér Ház Bajtársi Egyesület politizáló, paramilitáris titkos szervezetként való működéséről kevés tehát viszonylag adat maradt fenn, nyilvános politikai akcióikról azonban viszonylag sok minden tudható, és működésük valószínűleg egészen 1944-ig tartott. Többek között a jobboldali ellenforradalom tízedik évfordulója alkalmából, 1929-ben az FHBE volt a kezdeményezője a „Nemzet Vértanúinak 1918–1919” Országos Emlékmű Bizottság felállításának, melynek deklarált célja az volt, hogy emléket állítson Tisza István meggyilkolt volt miniszterelnöknek, valamint az 1919-ben a kommunista kormányzat vörösterroriját elszenvedő áldozatok szenvedéseinek.⁹²

Az emlékmű létesítését előkészítő bizottság felállítása, majd az emlékmű kivitelezésének finanszírozására irányuló hosszas, éveken keresztül tartó adománygyűjtés, végül annak 1934. március 18-ai ünnepélyes felavatása kétségtelenül a Fehér Ház Bajtársi Egyesület legnagyobb hatású politikai megnyilvánulása volt, melynek nyomán a szervezet és vezetői visszavonhatatlanul beírták magukat a magyar emlékezetpolitika történetébe, a Horthy-korszak meglehetősen elfogult emlékezetpolitika diskurzusán belül pedig hivatalosan is megkapták azt a

⁹² BÖDÖK Gergely, *A Nemzeti Vértanúinak Emlékműve*, Rubicon, 2019/4, 39–46.

vágyott elismerést, amely nézetük szerint az ellenforradalmi rendszer kialakításában vállalt szerepükért megillette őket.

Az emlékmű felállítását előkészítő bizottság elnöke Pekár Gyula egykori tárcanélküli miniszter lett, aki ebben az időben egyúttal a FHBE elnöki pozícióját is betöltötte. Érdekes momentum, hogy Pekár Gyula ebben az időben egyúttal a kormányzó Egységes Párt országgyűlési képviselője volt, így az FHBE az alapító Friedrich István ellenzékiisége ellenére nem is állt olyan távol a kormányzattól, mint azt első ránézésre hihetnénk.⁹³ Az emlékműállítás szándékát persze Horthy Miklós kormányzó és Bethlen István miniszterelnök is határozottan támogatták, így lettek az emlékműbizottság tagjai a magyar közélet jeles alakjai, mint például Szinay Béla ezredes, a Ludovika Akadémia parancsnoka, Preszly Elemér és Agoraszó Tivadar, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánja és alispánja, Mészáros János katolikus és Józán Miklós unitárius püspökök, Hevesi Simon főrabbi, dr. Strache Gusztáv főügyész és dr. Váry Albert, a vörös- és a fehérterror áldozatait nevesítő nyugalmazott főügyész, akkoriban országgyűlési képviselő, de a bizottságban helyet kapott maga Bethlen miniszterelnök és Ripka Ferenc, Budapest főpolgármestere is.⁹⁴

Az ellenforradalmi emlékmű elképzelése egyrészt jelentős költségvetési támogatást kapott a kormányzattól, másrészt a célra jelentős összegű magánadományt kívántak

⁹³ Vö. BÖDÖK, i. m. 40

⁹⁴ Uo.

összegyűjteni. 1929. március 21-én Scitovszky Béla belügyminiszter egy hathónapos, országos pénzgyűjtési akciót hagyott jóvá, majd később a törvényhatóságokat is felkérte, hogy járuljanak hozzá az emlékmű megvalósításához. A főváros képviselőtestülete az emlékmű megtervezésére Lechner Jenő és Füredy Béla szobrászművészeket kérte fel, végleges helyét pedig a Kossuth tér szomszédságában, a Vécsey, a Báthory és a Nádor utca sarkán jelölték ki. A Vértanúk Emlékműve már a Horthy-korszakban is komoly emlékezetpolitikai vitákat generált, hiszen az alapvetően jobboldali kezdeményezők csak és kizárólag az 1918-as kommunista uralom körülbelül 5–600 nevesített áldozatának akarták feltüntetni a talapzaton, noha ekkor is mindenki számára ismert tény volt, hogy az ellenforradalmi, fehér katonai alakulatok legalább ugyanennyi, jelentős részben ártatlan embert öltek meg 1919–1921 folyamán.⁹⁵ Az ugyanakkor mindenképpen szempont volt, hogy a vörös uralom halálos áldozatainak hiteles névsora szerepeljen a majdani emlékművön, ezért egy külön névsor-összeállító bizottságot is felállítottak, amelynek elnöke szinte értelemszerűen dr. Váry Albert lett, aki a Tanácsköztársaság terrorjának áldozatait 1922-ben *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, sokat idézett könyvében dokumentálta.⁹⁶

Itt érdemes kiemelnünk azt is, hogy annak ellenére, hogy az emlékműállítást kezdeményező Fehér Ház Bajtársi

⁹⁵ BÖDŐK, i. m. 41–42.

⁹⁶ Uo.

Egyesület alapvetően antiszemita jobboldali szervezet volt, és az egész korszak uralkodó politikai kurzusára jellemző volt az antiszemitizmus, az emlékmű létesítését előkészítő bizottság és a mögöttük álló kormánypárti politikai körök mégis fontosnak tartották, hogy lehetőleg a Tanácsköztársaság brutális terrorjának izraelita áldozatai is bekerüljenek a névsorba. A belügyi tárca külön felhívást intézett a zsidó szervezetekhez, hogy írják össze a vörös uralom zsidó áldozatait, amelyek ennek a kérésnek precízen eleget is tettek. Dr. Hevesi Simon főrabbi, mint az Országos Emlékműbizottság tagja, mind erejével azon volt, hogy hangsúlyozza, hogy annak ellenére, hogy a kommunista kormányzat népbiztosai között számos izraelita származású (bár többnyire nem vallásos, zsidó identitását nem vagy mérsékelten őrző) ember előfordult, a zsidó emberek többnyire ugyanolyan áldozatai voltak a kérészéletű, ám annál kártékonyabb és brutálisabb rezsimnek, mint bárki más. A magyarországi zsidó vallási szervezetek a felkérésnek eleget is tettek, és dokumentumokkal bizonyítva küldték meg az Emlékműbizottság részére a vörösteror izraelita áldozatainak névsorát, a zsidóság számára pedig mindez jó alkalomnak tűnt, hogy valamennyire enyhítse a korszakra jellemző antiszemitizmust. A zsidó szervezetek még azt is dokumentálni tudták, hogy a vörösteror halálos áldozatainak mintegy 5%-a, 27 ember volt izraelita vallású,

ami nagyjából megfelelt a zsidóság korabeli ösztársadalmi számarányának.⁹⁷

Az illetékes bizottság Váry Albert elnökletével végül 1930. június 9-én állapította meg hivatalosan a Vértanúk Emlékművén feltüntetendő áldozatok végleges névsorát, a nagy gazdasági világválság meglehetősen hátrányosan érintette az emlékműállítás folyamatát, ezért a szobor végleges formájában csak jóval később készült el, ünnepélyes keretek között pedig csak 1934. március 18-án avatták fel. A vasárnap délre tervezett ünnepélyes avatás katolikus, református, evangélikus, unitárius és izraelita istentiszteletekkel vette kezdetét. Az ünnepélyes leleplezésen – amelyet egyébként még a korabeli filmhíradó is megörökített – Horthy Miklós kormányzó és József főherceg, altábornagy, egykori kormányzó mellett a kormány több tagja, a felsőház alelnöke, a honvédség főparancsnoka és több egyházi méltóság, városvezető is megjelent.

A Nemzet Vértanúinak Emlékműve kétségtelenül az alapvetően legitimista, radikális jobboldali, ugyanakkor az erőszakot működése során többnyire nélkülöző Fehér Ház mozgalom/Fehér Ház Bajtársi Egyesület legnagyobb hatású két világháború közötti politikai akciója volt, amely a kormány és a kormányzó támogatását is élvezte. Ami a saját korában is heves emlékezetpolitikai vitákat kiváltó emlékmű utóéletét illeti, sajnos, az alkotás nem volt hosszú életű. 1945 tavaszán megrongálták, majd nem sokkal később,

⁹⁷ BÖDÖK, i. m. 43–44.

Magyarország szovjet megszállását követően, 1945. szeptember 23-án le is döntötték. Mindezt egy rövid bejátszásban ugyancsak megörökítette a korabeli filmhíradó.⁹⁸ A Vértanúk Terét ezután Ságvári Endre térre nevezték át, az emlékmű helyére pedig egy szökőkút került. A rendszerváltás után, mint az közismert, 1996-ban magánadakozásból Nagy Imre, az ellentmondásos kommunista múlttal rendelkező, azonban végül az 1956-os forradalom élére álló miniszterelnök életnagyságú szobra, Varga Tamás szobrászművész alkotása került a térre, a tér pedig visszakapta a Vértanúk Tere elnevezést.⁹⁹ 2019-ben aztán a jobboldali kormányzat kezdeményezésére Nagy Imre szobrát pár száz méterrel arrébb, a Margit-híd budai hídfőjéhez helyezték át, a Vértanúk Terén pedig helyreállításra került a Nemzeti Vértanúk Emlékműve, amely a mai napig heves emlékezetpolitikai vitákat generál. Jelen tanulmánynak, amely lehetőleg szeretne megmaradni a tudományos objektivitás keretei között, nem célja, hogy emlékezetpolitikai kérdésekben állást foglaljon, ugyanakkor mégis megjegyezhetjük, hogy ebben a formában a Fehér Ház Bajtársi Egyesület szimbolikus politikai öröksége közvetve a mai napig velünk él...

Ami a FHBE 1934 és 1945 közötti történetét illeti, elmondható, hogy nyilvános tevékenységük elsősorban a Nemzet Vértanúinak Emlékművénél tartott ellenforradalmi

⁹⁸ Filmhíradók Online:

<https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=6020>. Letöltés időpontja: 2022. 11. 28.

⁹⁹ BÖDŐK, i. m. 45.

megemlékezések köré csoportosult. Kissé maliciózan mondhatnánk, az egykori ellenforradalmárok kissé mintha megrekedtek volna az 1919-es év nosztalgiájában, és legnagyobb politikai fegyvertényük, az emlékmű-létesítés után a saját tevékenységük történelmi jelentőségét igyekeztek hangsúlyozni. Jól kitűnik mindez a Friedrich István és legitimista mozgalma irányában kissé elfogult Schutzbach Csaba összegzéséből, akinek kutatásai mindazonáltal adattartalmukat illetően nagyon jól használhatók, és mintegy hiánypótló jelleggel bírnak. 1936. augusztus 9-én példának okáért az FHBE nagyszabású megemlékezést tartott a Vértanúk Emlékművénél, mikorra végre némi késéssel elkészült a vörösteror áldozatai nevének bevésése is. Az ünnepségen a Horthy-korszak egyéb jobboldali és radikális jobboldali, egymással és az FHBE-vel is szoros átfedést mutató, egyéb katonai jellegű társadalmi szervezetei, a Vitézi Rend, a Júniusi Bajtársak Szövetsége, az Országos Frontharcos Szövetség és más organizációk képviselői is részt vettek.¹⁰⁰ Budapest egyesületeinek 1936-os jegyzékéből az is kiderül, hogy az FHBE székhelye ekkoriban a Vámház körút 2. szám alatt működött, az egyesület nyilvántartott tagjainak száma pedig 280 fő volt.¹⁰¹

¹⁰⁰ SCHUTZBACH, i. m. 66–67.

¹⁰¹ DOBROVITS, *Budapest egyesületei*, Budapest, Budapest Székesfőváros Házinyomdája, 1936, 119.

A FEHÉR HÁZ MOZGALOM A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ÉVEI ALATT

1938-ban, mikor Magyarország a németek szövetségeseként belépett a második világháborúba, az FHBE (fél)katonai jellege ismét megmutatkozott, és más hasonló alakulásokhoz hasonlóan igyekezett a magyar hadsereg irreguláris kiegészítő alakulataként viselkedni. Dénesfay Dinich Győző volt nemzetgyűlési képviselő, testnevelő tanár és birkózóbajnok, első világháborús veterán és volt nyugat-magyarországi felkelő, az FHBE Rongyos Gárda Tagozatának elnöke (ilyen platform is létezett az ellenforradalmi bajtársi szövetségen belül) 15 magyar fegyveres irreguláris katona parancsnokaként maga is részt vett a Kárpátalja visszafoglalására irányuló, diverziós jellegű hadműveletben, így pedig fennállása húszadik évfordulója felé közeledve újból megmutatkozhatott a szervezet fegyveres, paramilitáris jellege.¹⁰²

A FHBE 1939-ben ünnepelte fennállása húszadik évfordulóját, amelynek alkalmából Budapesten nagyszabású ünnepség-sorozatot rendeztek. Az ünnepségen Horthy Miklós kormányzó nevében megjelent Keresztes-Fischer Lajos főhadsegéd, a kormány részéről pedig Jaross Andor későbbi szélsőjobboldali belügyminiszter, ekkoriban a visszacsatolt felvidéki területek ügyéért felelős tárca nélküli miniszter, egyébként az FHBE tiszteletbeli elnöke. Az egyesület magyar és külföldi szélsőjobboldali kapcsolatait,

¹⁰² Uo.

erős beágyazottságát igen jól mutatja az is, hogy a húszéves jubileumi ünnepségen jelen volt Reinhard Einschol német birodalmi katonai attasé, valamint az NSDAP és a Nyilaskeresztes Párt képviselője is.¹⁰³

Héjjas Iván 1938-ban – az egykori Fajvédő Párt nyomdokain járva – új radikális jobboldali pártot alapított Magyar Fajvédők Országos Szövetsége¹⁰⁴ néven, mely azonban szigorúan távol tartotta magát a Nyilaskeresztes Párttól és más, nyugati mintára szerveződő magyar fasisztanemzetiszocialista pártoktól, és leginkább az autoriter konzervatív kormányzat lojális ellenzékeként működött annak hathatós támogatásával, így nem tudott a magyarországi szélsőjobboldal számottevő erejévé válni.¹⁰⁵ 1940-ben a kormányzó – számos egykori különítményes tiszt kezdeményezésére – megalapította a Nemzetvédelmi Kereszt nevű állami kitüntetést, amely az 1919-es jobboldali ellenforradalomban való tevőleges részvételt volt hivatott jutalmazni. A jelöltek múltját részletesen vizsgáló, és a kitüntetés odaítélésére javaslatot tevő bizottságba az FHBE számos tagot delegált.¹⁰⁶ Korábban talán már utaltunk rá, hogy a Nemzetvédelmi Kereszt odaítélésére javaslatot tevő bizottság igazgatója vitéz Kovács Tivadar, az 1920-as évek

¹⁰³ SCHUTZBACH, i. m. 69.

¹⁰⁴ A párt fondtörtevénye, mely elsősorban tagsági igazolványokat és belépési nyilatkozatokat tartalmaz, fennmaradt a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrizetében: HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat.

¹⁰⁵ BODÓ, i. m.

¹⁰⁶ SCHUTZBACH, i. m. 70.

hírhedt, terrorista hajlamú irreguláris katonatisztje, az egykori Kettőskereszt Vérszövetség egyik fő szervezője volt. A kitüntetést első ízben 1941-ben adták át, az FHBE vezetőségi tagjai közül pedig a kitüntetést megkapta többek között Csilléry András nyugalmazott miniszter, valamint Endre Zsigmond nyugalmazott főszolgabíró, Endre László későbbi belügyi államtitkár (ekkoriban Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja), a Holokauszt fő magyarországi felelősének édesapja.

A kormányzat tehát miniszterelnöki rendelettel, bár formáisan a kormányzó kezdeményezésére 1940-ben hívta életre az Országos Nemzetvédelmi Bizottságot, amely az egykori ellenforradalmároknak adományozható kitüntetést, a Nemzetvédelmi Keresztet is odaítélte. E főként volt és aktív katonatisztekkel álló testület kvázi állami szervként működött, és fontos igen feladata volt, hogy a radikális jobboldalon az erős német befolyás alatt működő nemzetiszocialista mozgalmakat ellensúlyozza.¹⁰⁷ 1942-ben a Héjjas Iván által alapított Magyar Fajvédők Országos Szövetsége átalakult, és felvette az Országos Nemzetvédelmi Szövetség nevet. Héjjas Iván maga egyébként 1941-ben kapta meg a Nemzetvédelmi Keresztet az ellenforradalomban játszott szerepéért.¹⁰⁸ A párt ekkor gyakorlatilag az Országos Nemzetvédelmi Bizottság által odaítélt Nemzetvédelmi Kereszttel kitüntetett veterán ellenforradalmárok érdekvédelmi szövetségévé, bajtársi

¹⁰⁷ HU-ÁBTL-4.1. A-2124. Volt horthysta titkos szervezetek.

¹⁰⁸ HU-ÁBTL-3.1.5. O-14850/103. Héjjas Iván Aurél.

egyesületévé vált, ez azonban lényegi változást a működésében nem jelentett,¹⁰⁹ bár tagsága több tízezer főre volt tehető. A szervezet vezetőtestületének egyébként Héjjas Iván mellett az egykori különítményparancsnokok közül Prónay Pál és Ostenburg-Morawek Gyula is a tagjai voltak,¹¹⁰ de a vezetők között találjuk Magasházy László tábornokot, a kormányzó korábbi szárnysegédjét is. Az Országos Nemzetvédelmi Szövetség a világháború időszakának fontos politikai-társadalmi, mélyállamszerű háttérszervezete volt, amely Pócs Nándor kutatásai alapján kiemelkedő szerepet játszott a kormányzó személye melletti propaganda terjesztésében, illetve kulcsszerepe volt, vagy legalábbis lett volna a sikertelen kiugrási kísérletben is.¹¹¹ A régi fajvédő mozgalom bázisán kialakuló, németellenes radikális jobboldali szervezet állami szerv/mélyállam és félhivatalos titkosszolgálat/politikai rendészeti szerv jellegét, státuszát támasztja alá Bartha Ákos a témában nemrégiben megjelent politika- és eszmetörténeti monográfiája is, és ugyancsak kiemeli, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete, a volt Kettőskereszt Vérszövetség, a Magyar Országos Véderő Egylet, a Rongyos Gárda és egyéb régi, félhivatalos ellenforradalmi kvázi-katonai

¹⁰⁹ [ISMERTLEN SZERZŐ], *Országos Nemzetvédelmi Szövetséggé alakult a Magyar Fajvédők Országos Szövetsége*, Reggeli Magyarország, 1942. április 2., 5.

¹¹⁰ HU-MNL-OL-P 2297/4. Országos Nemzetvédelmi Bizottság. 2. tétel. Az Országos Nemzetvédelmi Bizottság vegyes iratai. 14. Az Országos Nemzetvédelmi Bizottság Káptalanja. Idézi: PÓCS, i. m.

¹¹¹ PÓCS, i. m.

szervezetek mellett a Fehér Ház Bajtársi Egyesület/Mozgalom és nagy szerepet játszott a „nemzetvédelmi” címkével ellátott, tulajdonképpen belsőreakció-elhárítási jellegű politikai rendészeti tevékenységben, mely elsősorban a magyarországi radikális jobboldal németbarát mozgalmait ellen irányult.¹¹²

Az Országos Nemzetvédelmi Szövetség az 1940-es években igen-igen szoros kapcsolatokat tartott fenn a katonai titkosszolgálatokkal, többek között a hasonló elnevezésű, a vezérkar 6. osztálya alá tartozó, de az egyes hadtestparancsnokságok alá decentralizáltan szervezett, belsőreakció-elhárítási feladatokat végző Nemzetvédelmi Szolgálattal,¹¹³ valamint az ugyancsak kvázi-állambiztonsági szervként és célja szerint tartalékos jellegű katonai alakulatként működő Vitézi Renddel,¹¹⁴ Héjjas Iván tartalékos főhadnagyot, de „kollégáját”, Friedrich Istvánt is pedig ilyen irányú szervező tevékenysége és kapcsolatai és hűsége Horthy Miklós kormányzóhoz továbbra is befolyásos politikai szereplőkké tették. Miként arra Pócs

¹¹² BARTHA Ákos, *Törzsköcsök, rongyosok, turániak. Németellenes magyar fajvédelem 1938–1945*, Budapest, Ludovika Kiadó, 2023.

¹¹³ HU-ÁBTL-4.1. A-2124. Az 1945 után keletkezett állambiztonsági forrás szerint egyenesen Kovács Tivadar volt különítményes tiszt, az Országos Nemzetvédelmi Bizottság ügyvezető igazgatója szervezte meg a Nemzetvédelmi Szolgálatot. Az 1940-es években működő katonai titkosszolgálati szervezetről lásd bővebben: JAGADICS Péter, *A Horthy-hadsereg Nemzetvédelmi Szolgálata*, Szakmai Szemle – A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának szakmai kiadványa, 2010/3, 191–205.

¹¹⁴ Uo.

Nándor is felhívja a figyelmet a Kováts Tivadar különítményes tisztról, Héjjas Iván baj- és eszmetartásának pályájáról írott kismonográfiájában, a Nemzetvédelmi Bizottság és a Nemzetvédelmi Szövetség történetének mélyebb részletei még feltárássra, az e témában folytatandó kutatások pedig kétségkívül Héjjas politikai életrajzáról, befolyásának mértékéről is alakulásáról is újabb adalékokat szolgáltathatnak.¹¹⁵ Persze a magyar politikatörténet szempontjából talán nem is annyira kizárólag Héjjas Iván vagy Friedrich István paramilitáris vezetők személye érdekes, hanem az a volt ellenforradalmárokból, különítményes katonákból álló parapolitikai-paramilitáris hálózat és annak politikai mozgásai, amelynek a két világháború közötti időszakban ha nem is egyszemélyi vezetője, de meghatározó személyisége maradt. Héjjasnak többek között talán éppen az Országos Nemzetvédelmi Szövetség kiterjedt hálózatán és lobbitevékenységén volt jelentős szerepe Horthy Miklós fia, Horthy István 1942-es kormányzóhelyettségé választásának megszervezésében is.¹¹⁶ Héjjas Iván tehát az ONVSz-en belül is azt a kormánypárti és kormányzóhű paramilitáris hálózatot szervezte és tartotta egyben, amelynek 1919-ben különítményparancsnokként egyik alapítója volt, és amely ebben az időszakban (ismét) a

¹¹⁵ Uo.

¹¹⁶ Horthy Miklós kormányzó fiát, Horthy István repülő főhadnagyot 1942. február 19-én választotta kormányzóhelyettségé az országgyűlés. BODÓ, i. m.; valamint részletesebben lásd: OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

haderő rejtett kiegészítő szervezete, illetve a katonai hírszerző és elhárító szolgálatok szatelitszervezete volt, amely államvédelmi feladatokat látott. A háttérben ugyanekkor, bár jóval kisebb intenzitással, de ott volt valahol Friedrich István egykori miniszterelnök is...

Ami a Fehér Ház Bajtársi Egyesület vezetőségi tagjait illeti, a két világháború között épp úgy találhatunk köztük alapvetően mérsékelt jobboldali legitimistákat, mint ismert szélsőjobboldali politikusokat. Bár deklarált antiszemitizmusa és erős nacionalizmusa miatt az FHBE-t is illethetjük a Horthy-korszak más, ellenforradalmi (fél)katonai jellegű és eredetű szervezeteihez hasonlóan a radikális jobboldali jelzővel, összetétele azért meglehetősen heterogén volt, a fegyveres erőszaktól pedig fennállása alatt jellemzően tartózkodott (kivéve persze, amikor néhány tucat milicistával a magyar hadsereg kiegészítő alakulataként kísérelt meg funkcionálni, elsősorban a nyugat-magyarországi felkelés és a kárpátaljai diverzió alkalmával). Schutczbach Csaba összeállította az FHBE archontológiáját, amiből mi is kiemelnénk a legemblematikusabb neveket. József főherceg, Csilléry András, Friedrich István vagy Pekár Gyula neve már számtalanszor említésre került tanulmányunkban, érdekesebb viszont, hogy Andréka Károly detektívfőnököt, az 1920-as években a magyar hadsereghez szorosán kötődő szélsőjobboldali félkatonai szervezetekkel, többek között a Kettőskereszt Vérszövetséggel remek kapcsolatot ápoló főrendőrt is a szervezet alapító tagjai között találjuk. Andréka egészen 1937-es haláláig az FHBE aktív tagja

maradt.¹¹⁷ Alelnöki és tiszteletbeli elnöki pozíciót töltött be a szervezetben dr. Balogh Ferenc nyugalmazott államtitkár, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, Dénesfay Dinich Győző/Vidor tartalékos főhadnagy az 1930–40-es években láthatólag a mozgalom katonai-félkatonai szárnyát, a Rongyos Gárda Tagozatot vezette. 1929-ben az FHBE igazgatója volt Berentés László egykori nyomozó főhadnagy, a Prónay-különítmény hírhedt tagja, a MOVE alapító tagja, az 1930-as években több kisebb szélsőjobboldali párt politikusa. Mint azt már említettük, Jaross Andor későbbi háborús bűnös, a németekkel kollaboráló belügyminiszter az FHBE tiszteletbeli elnöki pozícióját töltötte be, míg dr. Endre Zsigmond, Endre László ugyancsak hírhedten antiszemita édesapja, ugyancsak a szervezet alapító tagja volt. Tagsága nem dokumentálható ugyan magában az FHBE-ben, de az 1930-as években Friedrich István körül szerveződő egyik, erősen nemzetiszocialista jellegű, Keresztény Nemzeti Ellenzék Zöldinges Mozgalma névre hallgató alakulás alapító és vezetőségi tagja volt Nesz Károly magántisztviselő, egykori tényleges állományú katona, a későbbiekben még részletesen ismertetett erzsébetvárosi bombamerénylet egyik vádlottja (egyébként feltehetőleg összekötő az Ébredő Magyarok Egyesületének IX. kerületi milíciája és a reguláris hadsereg között), az 1920-as évek szélsőjobboldali ifjúságának hírhedt figurája, aki politikai pályáját nem meglepő módon, sok radikális jobboldali eszmetársához a

¹¹⁷ SCHUTZBACH, i. m. 75.

Nyilaskeresztes Pártban fejezte be.¹¹⁸ Az alapítók között találjuk továbbá Geher (később Zámbery) Gyula ezredest, a MOVE alelnökét, egykori különítményes tisztet és Gömbös Gyula egyik bizalmas tisztársát is, aki az 1940-es években az FHBE elnöki tisztét is betöltötte.¹¹⁹ Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában maradt fenn továbbá egy rövid, és keletkezési ideje miatt erős forráskritikával kezelendő jelentés a mozgalomról. Ennek tanúsága szerint a szervezetnek 1943-ban 436 tagja volt.¹²⁰

Azt források bizonyítják, hogy Friedrich István, mint a Keresztény Ellenzéki Párt vezetője – és vele együtt természetesen a párthoz végig szorosán kötődő Fehér Ház Bajtársi Egyesület – már az 1930-as években együttműködött az egyébként heterogén nyilaskeresztes mozgalommal, ugyanakkor bizonyos fokú távolságot is tartott tőlük. Ki kell emelnünk azt is, hogy Meskó Zoltán, az első német mintát követő magyar nemzetiszocialista párt, az 1932-ben alapított Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkáspárt vezetője Friedrich István 1919-es kormányában a földművelésügyi államtitkári pozíciót töltötte be, ezért a két politikus régről és jól ismerte

¹¹⁸ KARSAI László, *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, Budapest, Balassi Kiadó, 2016, 492.

¹¹⁹ Az FHBE fondtöredéke megtalálható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában. A töredékesen fennmaradt iratanyag jórészt csak az alapítók nevét tartalmazza. HU-MNL-OL-P 2249-61. Fehérház Bajtársi Egyesület.

¹²⁰ HU-ÁBTL-4.1. A-1047. Fehérház Bajtársi Egyesület, Anti-Bolsevista Comité.

egymást.¹²¹ A Keresztény Nemzeti Ellenzék és a MNSzFMP között kölcsönös tagátlépések is megfigyelhetők voltak, majd a Meskó Zoltán pártjából kilépő dr. Majláth Ferenc nyilaskeresztes politikus titkokban felkereste Friedrichet és szoros együttműködést ajánlott neki, aki azonban mindezt visszautasította azzal az érveléssel, hogy az egyre inkább Szálasi Ferenc köré csoportosuló nyilaskeresztes mozgalom demagóg antiszemitizmust képvisel, és tagjait egyre gyakrabban tartóztatják le különböző erőszakos törvénysértések miatt.¹²² A Keresztény Nemzeti Ellenzék és a nyilaskeresztes mozgalom között végül az 1930-as években csak kisebb, szimbolikusnak mondható együttműködési kísérletekre került sor, Friedrich István ugyanis alapvetően keresztény és legitimista politikusként erősen kiábrándult mind a német nemzetiszocializmusból, mind pedig annak magyar követőiből. Katolikus és legitimista pártja a radikális jobboldalon ódivatúnak, elavultnak számított, ezért nem is tudott a magyar szélsőjobboldal meghatározó erejének válni. Mint azt korábban már említettük, Friedrich István az 1939-es választáson már parlamenti képviselői mandátumot sem szerzett.¹²³ Nem kizárható, ugyanakkor nem is bizonyítható, de erősen elképzelhető, hogy az FHBE, mint a kormánypárt lojális (látszat)ellenzéke, a Horthy-korszak

¹²¹ SCHUTZBACH, i. m. 98.

¹²² HU-MNL-OL-K 149-1934-6-11065. A Csendőrség Nyomozó Osztályparancsnokságának jelentése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1934. november 14.

¹²³ SCHUTZBACH, i. m. 222–225.

nehezen feltérképezhető mélyállamának a része éppen a kormányzat megbízásából kereste az együttműködési lehetőségeket a németbarát magyar nemzetiszocialista mozgalmakkal, tagjai pedig a radikális jobboldali szervezetekre jellemző átjárhatóságon, és személyes kapcsolataikon keresztül információt is gyűjtöttek a kormánnyal egyre nyíltabban konfrontálódó magyar nemzetiszocialista mozgalmakkal. Valószínűleg volt olyan időszaka a két világháború közötti magyar történelemnek, amikor más hasonló, többnyire formálisan egyesületi formában működő szervezethez hasonlóan az FHBE is kvázi-állami, pararendészeti-parakatonai szervezetként, egyfajta félhivatalos nemzetbiztonsági szolgálatként működött...

A Fehér Ház Bajtársi Egyesület formálisan a második világháború éveitől létezett, azonban a magyar nagypolitikába a legitimista politikusoknak ekkor már végképp vajmi kevés beleszólásuk volt. Annyi bizonyos, hogy 1943. április 5-én a szervezet paramilitáris szárnya, a Rongyos Gárda Tagozat Dénesfay Dinich Győző vezetésével megkoszorúzta gróf Teleki Pál néhai miniszterelnök – Friedrich egykori párt- és eszmetársa – emlékművét, erről pedig a sajtó is beszámolt.¹²⁴ 1944 januárjában egy hasonló megemlékezésre került sor az egyesület félkatonai szárnya részéről, melynek apropója a visszafoglalt Kárpátalján található munkácsi helyőrséget öt évvel korábban ért cseh támadás volt, és amelyet a korabeli

¹²⁴ SCHUTZBACH, i. m. 72.

filmhíradó ugyancsak dokumentált.¹²⁵ Talán ez a megemlékezés volt az FHBE utolsó ismert, nyilvánosságot kapott politikai cselekedete. Bár elsősorban a marxista historiográfia révén elterjedt nézet, hogy a Fehér Ház Bajtársi Egyesület más jobboldali és radikális jobboldali szervezetekhez hasonlóan szerepet játszhatott a nyilaskeresztes hatalomátvételben, és 1944-ben támogatta Szálasi Ferenc németbarát bábkormányát, ám ez így mindenképpen leegyszerűsítés, amire vonatkozóan a nyilaskeresztes mozgalommal való nyilvánvaló, korábban ismertetett személyi átfedések ellenére jelen tanulmány szerzője sem talált hiteles adatokat. Igazából részben éppen az ellenkezője igaz, hiszen Dénesfay Dinich Győzöt, az FHBE félkatonai szárnyának vezetőjét a megszálló németek 1944 májusában letartóztatták és meggyanúsították, hogy a Rongyos Gárdából németellenes irreguláris katonai alakulatot szervez.¹²⁶ Az egykori rettegett különítményes tiszt és nyugat-magyarországi felkelő ugyan kétségtelenül szélsőjobboldali és antiszemita nézeteket vallott, ugyanakkor a nemzetiszocialista németekkel és magyar követőikkel, a nyilaskeresztesekkel sem igen szimpatizált.¹²⁷

Friedrich István már Magyarország 1944. márciusi német megszállása után nem sokkal, 1944 júniusában visszavonult a politikától. Az életének 1944 és 1951 közötti

¹²⁵ Filmhíradók Online:

<https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5599>. Letöltés ideje: 2022. 11. 11.

¹²⁶ BARTHA, *Véres város*, 20.

¹²⁷ Uo.

szakaszának adatai nem is túl ismertek a történettudomány számára. Annyi bizonyos, hogy az FHBE 1944-re, de tulajdonképpen már jóval korábban sem volt politikai tényezőnek tekinthető, nem is bizonyos, hogy ekkoriban szervezatként még egyáltalán működött. Bizonyos tagjai és vezetőségi tagjai, mint például Endre Zsigmond vagy Jaross Andor együttműködtek a németbarát nyilaskeresztes kormányzattal, mások passzivitásba vonultak, vagy épp ha tehették, elmenekültek az országból.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS UTÓÉLET

Noha a szervezet feltehetőleg már 1945-ben sem létezett, vagy legalábbis nem fejtett ki politikai aktivitást, Magyarország szovjet megszállása után a Fehér Ház Bajtársi Egyesületet jogi értelemben is utolérte a végzete. Az 1945. március 17-én publikált 529/1945. M. E. sz. rendelet összesen huszonöt, horthystának és fasisztának minősített szervezetet, egyesületet és pártot oszlatott fel,¹²⁸ és noha az FHBE ezek között nem volt nevesítve, a jogszabály kétségtelenül vonatkozott rá. Az 1947. évi XXII. törvény az országgyűlési választásokról viszont már az FHBE-t is név szerint említette, mint felosztatott ellenforradalmi szervezetet, egyúttal kimondta, hogy egykori vezetői az 1947-es országgyűlési választáson nem indulhatnak.¹²⁹

Bár a Fehér Ház Bajtársi Egyesület nagyjából következetes legitimizmusa miatt eleve nem tartozott a Horthy-korszak király nélküli királyságának legbefolyásosabb radikális jobboldali szervezetei közé, az ellenforradalmi rendszer kiépülésében játszott kétségtelen szerepe miatt emlékezetpolitikai jelentőségre tudott szert tenni, és a két világháború közötti politikai rendszer egyik legfontosabb szimbolikus emlékművének kezdeményezője és megvalósítója volt. Viszonyát a kormányhoz, a

¹²⁸ ZINNER Tibor, *Az egyesületek, pártok felosztatása Budapesten 1945 és 1948 között* 1., *Politika-Tudomány*, 1987/4, 60–77.; Uő, *Az egyesületek, pártok felosztatása Budapesten 1945 és 1948 között* 2., *Politika-Tudomány*, 1988/2, 76–88.

¹²⁹ 1947. évi XXII. törvény az országgyűlési választásokról.

kormánypárthoz és a kormányzóhoz 1920 és 1944 között hullámnak írhatjuk le, azonban a vezetők jó személyes kapcsolatrendszerének, politikai beágyazottságának köszönhetően inkább a kormányzat lojális, semmint radikális ellenzékéhez tartozott, amelyet a kormányzat fel is használt a saját érdekei érvényesítésére, és olykor kvázi-állami szervezetként, a haderő félhivatalos kiegészítő alakulataként működtette azt. Az 1930-as évek végére már sem nyíltan, sem titkosan működő al- és testvérszervezetei nem számítottak komoly politikai tényezőnek, a tevékenységük pedig feltehetőleg jórészt kimerült az 1919-es jobboldali ellenforradalomra való megemlékezésekhez kötődő reprezentációjában. 1945-ben, a második világháború végével aztán ez a legitimista radikális jobboldali szervezet is elmúlt, mint a korszak, amelyhez tartozott.

Az 1950-es években természetesen az FHBE-ről is keletkezett egy rövid politikai rendőri jelentés, amely más ilyen jellegű iratokhoz hasonlóan nagyjából a fent ismertetett történeti adatokat, illetve a kommunista politikai rendőrség Horthy-korszakbeli jobboldali szervezetekre vonatkoztatott sztereotípiáit tartalmazza, és ha tartalmaz is hiteles adatokat, kétségtelenül rendszerlegitimációs céllal született.¹³⁰

A Fehér Ház Bajtársi Egyesület és vezetője, Friedrich István egykori miniszterelnök tragikus utóéletéhez

¹³⁰ HU-ÁBTL-4.1-A-2124. Volt horthysta titkos szervezetek – Fehér Ház Bajtársi Szövetség.

tartozik az is, ahogyan Friedrich ellen az időközben megszilárduló kommunista diktatúra hatóságai eljárak. 1951-re ugyanis az idős politikus már elfeledettnek számított, de mint az talán közismert, júliusban Friedrich Istvánt mégis letartóztatták Grósz József kalocsai érsek koncepció perének egyik gyanúsítottjaként. A teljesen alaptalan, a katolikus egyházat lejáratni, ellehetetleníteni és behódolásra kényszeríteni hivatott vád szerint az egyházi vezető államellenes összeesküvést szőtt a kommunista kormányzat megdöntésére, az ily módon hatalomra kerülő új jobboldali kormányzat egyik lehetséges miniszterelnök-jelöltje pedig maga Friedrich István lett volna. 1951 augusztusban Friedrichet a Budapest Fővárosi Törvényszék a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének vádjával meglehetősen gyorsan tizenöt évi szabadságvesztésre ítélte, amelyet szeptemberben a Legfelsőbb Bíróság is jogerőre emelt. Bár Friedrich István nem tartozott az ellenforradalmi rendszer legmakulátlanabb előéletű magyar politikusai közé, arra az igazságtalanságra, ahogyan a kommunista diktatúra immár idős és védtelen emberként kíméletlenül lesújtott rá, semmiképpen nem szolgált rá. Az egykori legitimista politikust az ítélethirdetés után, 1951 augusztusában a váci börtönbe szállították, ahol megkezdte büntetésének letöltését, majd néhány hónap raboskodást követően, ugyanezen év november 25-én, 68 éves korában érte a halál...¹³¹

¹³¹ Lásd részletesebben: *A Grósz-per előkészítése, 1951*, forráskiad. Szabó

Csaba, Budapest, Budapest Főváros Levéltára–Osiris Kiadó, 2001.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (HU-ÁBTL)

HU-ÁBTL-4.1. A-434. A magyar hírszerzési szolgálat 1. kötet (a magyar hírszerzési szolgálat módszerei 1936-ig).

HU-ÁBTL-4.1. A-686. Etelközi Szövetség.

HU-ÁBTL-4.1.A-650. Összefoglaló. Prónay-különítmény alakulása és tevékenysége 1919–1945.

HU-ÁBTL-4.1. A-687. Az 1919-es ellenforradalmi kormány által megalakított szervezetek (1947).

HU-ÁBTL-4.1. A-718. A Vannay-puccs polgári személyeinek bírósági töredékanyaga, valamint kapcsolatos iratok.

HU-ÁBTL-4.1. A-719. Zadaveczen István tábori püspök “Hét év a táborban” című naplója dokumentumokkal.

HU-ÁBTL-4.1. A-720/1. A Horthy-rendszer jobboldali szervezetei.

HU-ÁBTL-4.1. A-879. 1919-es fehérterroristák anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-881. Rongyos gárdisták, szabadcsapatok, különítményesek anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-1047. Fehérház Bajtársi Egyesület, Anti-Bolsevista Comité.

HU-ÁBTL-4.1. A-2124. Volt horthysta titkos szervezetek.

HU-ÁBTL-V-93302. Wünscher Frigyes.

Bundesarchiv, Berlin (BArch)

BArch-R 1507/2129. Bajor sörpuccs.

BArch-R 1507/400. Organisation Escherich.

Orgesch Orka.

BArch-R 707/142. A bajor-magyar kapcsolatokra vonatkozó iratok.

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. A Budapesti Főkapitányság főkapitányi jelentése Budapest székesfőváros tanácsának.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség feloszlatott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 03.

HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-11717/1923. Bedő József és Dula József büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-10559/1925. A Kovács testvérek büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Kiss Gábor Jenő pere.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apor Viktor és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-193/1926. Windischgrätz Lajos és társai pere.

HU-BFL-VII-101-c-fegyenc-I-8184. Márffy József fogolytörzskönyve.

HU-BFL-XXV-1-a-659/1946. Balogh Ferenc büntetőpere.

HU-BFL-XXV-1-a-1945/778. Budaváry László büntetőpere.

HU-BFL-XXV-1-b-4587/1946. Márffy József igazolási eljárása.

HU-BFL-XXV-2-b-8311/1947. Dr. Minich József igazolási eljárása.

HU-BFL-XXV-2-b-4767/1946. Kovarcz Emil népügyészségi büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbírósaági büntetőpere.

Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (HU-HL)

HU-HL-VKF. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke Levéltára, 1919–1945.

**Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára,
Szeged (HU-MNL-CSML)**

HU-MNL-CSML-XXV-8-5-d-NB-148/1945.

Piroska János háborús és néPELLenes bűntette.

**Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára,
Budapest (HU-MNL-OL)**

HU-MNL-OL-K 27. Minisztertanácsi
jegyzőkönyvek, 1867–1944.

HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60.
Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai –
Megállapodás az elszakadt részeken folytatandó irredenta
szervezéséről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515.
Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai –
Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt
területeken megvalósítandó diverziós és
terrorcselekményekről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187.
Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai –
Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós
tevékenységről, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199.
Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai –
Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar
irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában,
1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-221.

Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai –
Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta
szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.

HU-MNL-OL-K 64-1923-41-81.

Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai –
Masirevich Szilárd bécsi magyar követ számjeltávirata a
külügyminiszter részére, melyben arról számol be, hogy
Ludendorff német tábornok nála járt, és titkos tárgyalást
kezdményezett Siménfalvy ezredessel, mint a kormányzó
bizalmi emberével, Bécs, 1923. február 6.

HU-MNL-OL-K 65 – Külügyminisztérium –
Politikai osztály – „D” (defenzív) referatúra iratai.

HU-MNL-OL-K 67. Külügyminisztérium –
Politikai hírszolgálati osztály.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473.

Belügyminisztérium rezervált iratai – A Magyar Királyi
Belügyminisztérium bizalmas körlevele a
törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a
Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt
Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában,
Budapest, 1926. március 5.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

Belügyminisztérium rezervált iratai – A titkos társaságok
felfedése, 1926.

HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042.

Belügyminisztérium rezervált iratai – Siménfalvy Tihamér
vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai

Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról,
Budapest, 1924. október 1.

HU-MNL-OL-K 429-1926. 05. 07.–10. 14. A
Magyar Távirati Iroda – Napi hírek – Frankper, 1926.
május–október.

HU-MNL-OL-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység.
Jelentés az Etelközi Szövetségről.

HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár
– Kozma Miklós iratai.

HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő
Egylet.

HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok
Egyesülete.

HU-MNL-OL- P 2249-47. sorozat. Turáni
Vadászok Országos Egyesülete.

HU-MNL-OL-P 2249-61. sorozat. Fehérház
Bajtársi Egyesület.

HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat. Magyar
Fajvédők Országos Szövetsége.

VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár, Budapest

HU-VTIL-OHA – 45. sz. 53. Mester Miklós –
interjú. Készítette Gyurgyák János–Varga Tamás, 1986.

Politisches Archiv, Berlin, (PA)

PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Szigorúan titkos
bizalmas jelentés Budapestről a a német–magyar jobboldali
együttműködésről, 1923. augusztus 23.

PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. Boltze német követségi titkár szigorúan bizalmas feljegyzése az Ulain-ügyéről, 1923. november 10.

PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. A német külügyminisztérium átirata a közrendvédelmi felügyeletet ellátó birodalmi megbízottnak, 1923. november 14.

PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Welczeck budapesti német nagykövet jelentése a Külügyi Hivatalnak az Ulain-ügyről, 1924. január 26.

Szakirodalmi források

ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56.

ABLONCZY Balázs, *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2016.

ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

ABLONCZY Balázs, *Ismeretlen Trianon*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935.

A Grósz-per előkészítése, 1951, forráskiad. Szabó Csaba, Budapest, Budapest Főváros Levéltára–Osiris Kiadó, 2001.

A Horthy-korszak Magyarországá jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941, forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Bp., Kronosz Kiadó–MTA BTK Történettudományi Intézet, 2016.

ANDAHÁZI SZEGHY Viktor, *Trianontól Bledig. A Magyar Királyi Honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között*, Hadtudomány, 2019/3, 15–23.

Christopher ANDREW, *The Secret World. A History of Intelligence*, London, Penguin Books, 2019.

ANGYAL Béla, *Magyar szervezetek és mozgalmak Csehszlovákiában 1918–1921. I. rész*, Fórum, 2000/1, 13–20.

ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet–Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002.

ARDAY Géza, *A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014.

ÁROKAY Lajos, *Az önálló magyar katonai attaséi szolgálat előzményei 1918–1919*, Hadtörténelmi Közlemények, 1983/1, 73–95.

ÁROKAY Lajos, *A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat első állomásbelyeinek felállítása, 1920–1923*, Hadtörténelmi Közlemények, 1983/3, 356–381.

ÁROKAY Lajos, *A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat tevékenysége 1923–1928 között*, Hadtörténelmi Közlemények, 1983/4, 574–592.

A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. Az 1920-as évek, forráskiad. NÉMETH István, Budapest, Magánkiadás, 2017.

A XX. század magyar beszédei, szerk. Vajda Barnabás, Budapest, Agave Kiadó, 2007.

Az Endre-Baky-Jaross-per, forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994.

B. STENGE Csaba, *Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből I. A salánki megadás*, Acta Academia Beregsasiensis, 17. évfolyam, 2018, 39–66.

B. STENGE Csaba, *Magyar hadműveletek Kárpátalja visszacsatolása során, 1939. március. II. fázis (I. rész)*, Sereg Szemle, 2018/2, 106–114.

B. STENGE Csaba,, *Magyar hadműveletek Kárpátalja visszacsatolása során, 1939. március. II. fázis (II. rész)*, Sereg Szemle, 2018/3–4, 121–129.

B. STENGE Csaba, *Fejezetek a Rongyos Gárda kárpátaljai bevetésének történetéből II. Térképbelyesbítő a „vízkeresztí csatában”, 1939. január 6-án*, Limes, 2020/7, 43–58.

BALLA Tibor, *A trianoni békediktátum és az önálló magyar haderő*, Honvédségi Szemle, 2020/3, 109–122.

David V. BARRETT, *Titkos társaságok. Az ősiektől és rejtettektől a modernkéig és álcázottakig*, ford. DARÓCZI Enikő, Budapest, Gold Book Kft., 2001.

David V. BARRETT, *The New Believers. Sects, 'Cults' and Alternative Religions*, London, Cassel Publishing, 2003.

BARTHA Ákos, *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

BARTHA Ákos, *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

BARTHA Ákos, *Fajvédelem és ellenállás*, Regio, 2021/2, 251–271.

BARTHA Ákos, *Véres város. Fegyveres ellenállás Budapesten, 1944–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

BARTHA Ákos, *A magyar fajvédelem útjai a második világháború idején*, in *Trianon után. Politikai gondolkodás és történetírás*, szerk. HÓNICH Henrik, Budapest, Századvég Kiadó, 2022, 187–210.

BARTHA Ákos, *Törzsökösök, rongyosok, turániak. Németellenes magyar fajvédelem 1938–1945*, Budapest, Ludovika Kiadó, 2023.

BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András, *Egy bosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András, *Egy bosszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) II. rész*, Múltunk, 2019/3, 234–276.

BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975.

BEREND T. Iván, *Magyarország gazdasága az első világháború után 1919–1929*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

Bethlen István titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós–SZÚCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.

BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10, 9–27.

BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, *The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies*, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla, *Favorites or Pariahs? The Fate of the Right-Wing Militia Men in Interwar Hungary*, *Austrian History Yearbook*, 2015/46, 327–359.

BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

BODÓ Béla, *A fehérterror*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2022.

BODÓ Béla, *Oppression, Terror and "Split Legitimation". The Troubled Relationship between the Conservative Authoritarian State and Its Right-wing Critics in Hungary between 1919 and 1945*, in *A Transnational History of Right-Wing Terrorism. Political Violence and the Far Right in Eastern and Western Europe since*

1900, szerk. Johannes DAFINGER–Moritz FLORIN, London, Routledge, 2022, 46–69.

BOROS Ferenc, *Magyar-csehszlovák kapcsolatok 1918-1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Öt nemzedék, és ami előtte következik... A temesvári Levente-pör, 1919-1920*, Budapest, Noran Kiadó, 2006.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Ifj. Niamešny Mihály és a temesvári Levente-per, 1919–1920*, Budapest, Helikon Kiadó, 2010.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Kisfiúk a nagy viharban. A temesvári „Levente-pör” – az első román „irredenta per” története, 1919–1922*, Budapest, Kortárs Kiadó, 2020.

BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28.- október 4.*, Valóság, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.

BOTLIK József, *Nyugat-Magyarország sorsa, 1918–1921*, Vasszilvagy, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2012.

BÖDŐK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

Timothy S. BROWN, *Weimar Radicals. Nazis and Communists Between Authenticity and Performance*, New York, Berghahn Books, 2009.

Csak szolgálati használatra!. Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.

Alexander CLIFFORD, *Hindenburg, Ludendorff and Hitler. Germany's Generals and the Rise of the Nazis*, London, Pen and Sword Military, 2021.

CSAPLÁR-DEGOVICS Krisztián, „Nekünk nincsenek gyarmataink és bódítási szándékaink”. *Magyar részvétel a Monarchia gyarmatosítási törekvéseiben a Balkánon (1867–1914)*, Budapest, ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2022.

CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918-1920*, *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia* 1991/20, 51–67.

CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, *Archívnet*, 2015/3.

<https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi-es-hazai-fellep-es-a-nepbiztosok-megkegyelmezese-erdekeben.html>

CSUNDERLIK Péter, *Radikálisok, ateisták, szabadgondolkodók. A Galilei Kör története (1908–1919)*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2017.

DEMETER Gábor, *Kisállami törekvések és nagyhatalmi érdekek a Balkán-háborúk idején (1912–1913)*, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2007.

DEMETER Gábor, *A két Balkán-háború hadtörténete (1912–1913)*, Debreceni, Kossuth Egyetemi Könyvkiadó, 2008.

DEMETER Gábor, *Diplomatic Struggle for Supremacy over the Balkan Peninsula 1878–1914*, Szófia, Institute for Historical Studies, Bulgarian Academy of Sciences, 2017.

DOBÁK Imre–REGÉNYI Kund, *Hírszerzési és Kémelhárítási Szabályzat – a két világháború között*, Nemzetbiztonsági Szemle, MMXV/I, 146–197.

Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna-Tisza közti történetéhez, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.

DOMONKOS László, *A Héjjas-nyárfa árnyékában*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

ERDÉLYI Péter, *Képviselőtestületi választások 1929-ben Csongrádon*, Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében 2003, szerk. ERDÉLYI Péter–SZŰCS Judit, Szeged, Móra Ferenc Múzeum, 2002, 119–125.

ERDEŐS László, *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919–1944*, szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007.

FÁBIÁN Máté, *Borbély-Maczkó Emil (1887–1945). Politikai életrajz*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola, 2019.

FÁBIÁN Máté, *Egy fajvédő főispán. Borbély-Maczkó Emil (1887–1945)*, Budapest, Kronosz Kiadó–Magyar Történelmi Társulat, 2020.

FAZEKAS Csaba, *Probászka Ottokár és a „hungarizmus” fogalmának genezise*, *Múltunk*, 2017/1, 4–34.

FEGYÓ János, *Adalékok a szélsőjobboldal fokozódó szervezkedésének történetéhez a gazdasági világválság éveiben*, *A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum Évkönyve*, 1967–1968, 261–289.

FIZIKER Róbert, *Habsburg kontra Hitler. Legitimisták az anschluss ellen, az önálló Ausztriáért*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.

FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156.

FORGÁCS Balázs, *Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai*, Budapest, HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Kft., 2020.

FOGARASSY László, *A Prónay-Ranzenberger pör (1930–1932)*, Soproni Szemle, 1978/1, 23–40.

Norbert FREI, *National Socialist Rule in Germany. The Führer State 1933–1945*, Oxford, Oxford University Press, 1987.

GARAMI Erika, *Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai*, Numizmatikai Közlöny, 2003-2004/CII–CIII, 65–71.

GERGELY Ernő–SCHÖNWALD Pál, *A Somogyi-Bacsó-gyilkosság*, Budapest, Kossuth Kiadó, 1978.

GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó.

GELLÉRT Ádám, *Egy antiszemita hármás rablógylősságtól a kegyelemig*, Index.hu, 2018. október 26.
[https://index.hu/techtud/tortenelem/2018/10/26/mit kezdzunk hejjas ivannal 100 ev utan/](https://index.hu/techtud/tortenelem/2018/10/26/mit_kezdzunk_hejjas_ivannal_100_ev_utan/) Letöltés ideje: 2021. 11. 18.

GELLÉRT Ádám, *Horthy Miklós és a politikai alapú büntetlenség. Gellért Ádám viszontválasza Máthé Áronnak*, Clio Intézet honlapja, 2020. 04. 13. <https://www.clioinstitute.hu/single-post/2020/04/13/Horthy-Mikl%C3%B3s-%C3%A9s-a-politikai-alap%C3%BA-b%C3%BCntetlens%C3%A9g-Gell%C3%A9rt-%C3%81d%C3%A1m-viszontv%C3%A1lasza-M%C3%A1th%C3%A9-%C3%81ronnak?fbclid=IwAR26NycbSt8AmGPiRp3EiMVho3zmyHl1Cnostt6nmqb3MePgyo1xwTtBK24> Letöltés ideje: 2022. 04. 14.

GELLÉRT Ádám, *Béla Bodó: The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921, (Mass Violence in Modern History 5.)*, Routledge, London–New York 2019. 333 oldal, Századok, 2020/4, 892–894.

GERGELY Ferenc–KISS György, *Horthy leventéi. A leventeintézmény története*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.

Robert GERWARTH, *The Vanquished. Why the First World War Failed to End, 1917–1923*, Farrar, Straus and Girou, 2016.

Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erők Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merénylőletterv*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

GOTTFRIED Barna–NAGY Szabolcs, *A Székely Hadosztály története*, Csíkszereda, Csíkszereda Kiadóhivatal, 2019.

G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

G. SOÓS Katalin, *Magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.

GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

GULYÁS Martin, *Az 1945-ös csongrádi földosztás vesztesei*, Emlékeztető, 2016/1–2, 52–68.

GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L’Harmattan Kiadó, 2017.

Hadtudományi Lexikon. Új kötet, főszerk. KRAJNCZ Zoltán, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

HATOS Pál, *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

HATOS Pál, *Rosszifűk világforradalma. Az 1919-es magyarországi tanácsköztársaság története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

HATOS Pál, *Veszedelemes viszonyok? A két világháború közötti katolikus–protestáns versengés történelmi kontextusai*, in *Trianon után. Politikai gondolkodás és történetírás*, szerk. HÖNICH Henrik, Budapest, Századvég Kiadó, 2022, 137–166.

HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

Ulrike Claudia HOFFMANN, „*Verräter verfallen der Feme!*” *Fememorde in Bayern in den zwanziger Jahren*, Köln-Weimar, Böhlau Verlag, 2000.

HOLLÓSI Gábor, *Országgyűlési választási rendszer a Horthy-korszak Magyarországon*, Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás 2015/1, 115–133.

Horthy Miklós titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÚCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.

HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

HOLLÓS Ervin–LAJTOS Vera, *Horthy Miklós, a fehérek vezére*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1985.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. IV. Az ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1–1931. augusztus 24., forráskiad. KARSAI Elek, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 2., szerk. HORVÁTH Ibolya–SOLT Pál–SZABÓ Győző–ZANATHY János–ZINNER Tibor, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993.

JAGADICS Péter, *A Horthy-hadsereg Nemzetvédelmi Szolgálata*, Szakmai Szemle – A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának szakmai kiadványa, 2010/3, 191–205.

JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó–Trianon Múzeum, 2019.

Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

KÁDÁR Gábor–VÁGI Zoltán, *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*, ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010.

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkosságok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek

KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

KÁNTÁS Balázs, *A Duna–Tisza közti dosszié. Három alapvető forrás a Duna–Tisza közti paramilitáris erőszak történetéhez, 1919–1924*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság. 2020.

KÁNTÁS Balázs, *A különítményesek nyomában. Tanulmány és források Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye tevékenységéről, 1919–1923*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság. 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Váry Albert koronaügyész-bélyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna-Tisza közén zajlott eseményeiről, 1922*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság. 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Konzolidáció kézigránáttal?: Az Ébredő Magyarok Egyesületének antiszemita indíttatású jászkarajenői merénylettere, 1922*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság. 2020.

KÁNTÁS Balázs, *A csongrádi bombamerénylet. Sajtó- és egyéb források a Horthy-korszak egyik antiszemita terrorcselekményének kontextusához, 1923–1924*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *A Csocsó bácsi-féle összeesküvés: Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai hatalomátvételi terve, 1923*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Árnyékkatonák és árnyékpolitikusok. Újabb dokumentumok a Horthy-korszak első éveinek radikális jobboldali titkos paramilitáris szervezeteinek működéséről, 1923–1926*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye szerepe a Duna-Tisza közí fehérterrorban, valamint az ellenük lefolytatott ügyészí vizsgálat, 1920–1922*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Documenta Paramilitaria Hungarica. Tanulmány és történetí források a Kettőskereszt Vészövetség titkos irreguláris*

katonai alakulat tevékenységéről. 1919–1945, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Fehérterror a Duna–Tisza között: Héjjas Iván főhadnagy és különítménye tevékenysége, 1919–1921. White Terror in the Danube–Tisza Interfluve The Activities of First Lieutenant Iván Héjjas and His Detachment, 1919–1921*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *Milicisták, puccsisták, terrorfiúk*. Budapest, Művészeti és Irodalmi Jelen Kft., 2021.

KÁNTÁS Balázs, *Rendőrgyilkosság az Oktogonnál: Tanulmány és levéltári források Soltra József rendőr meggyilkolásának körülményeihez és politikai kontextusához, 1920*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *Antibolsevizmus, irredentizmus, antiszemitizmus, terrorizmus: A Kovács testvérek irredenta indíttatású bűncselekményei és ellentmondásos kapcsolatuk a magyar állami szervekkel, 1923–1925*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *A bombaper. A Horthy-korszak első éveinek egyik legnagyobb büntetőpere és politikai kontextusa, 1922–1926*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, „*Szép napok*” a Britannia Szállóban: Adatok és levéltári források a magyarországi fehérterror egyik hírbedt irreguláris katonai alakulatának fővárosi atrocitásaihoz, 1919–1920. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *A bombamerényletek kora: Levéltári források a Horthy-korszak első éveinek politikai terrorizmusához, 1922–1924.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *A Brief and Fragmented History of Radical Right-Wing Paramilitary Formations in Hungary in the 1920s.* New Delhi, AkiNik Publications, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *The Dream of the White Internationale: Secret Hungarian-German-Austrian Negotiations and Attempts of Military Cooperation, 1919-1923.* New Delhi, AkiNik Publications, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *The Period of Bomb Attacks: Paramilitary Formations and Terrorism in Hungary in the First Years of the Horthy-Era, 1922-1924.* Zittau, Weser Books, 2022.

KÁNTÁS Balázs, *A Kettőskereszt Vérszövetség: Egy titkos irreguláris katonai szervezet tevékenysége az 1920-as évek Magyarorszáján. The Double Cross Blood Union: A Secret Irregular Military Formation and its Activity in Hungary During*

the 1920s. Budapest, Line Design Kiadó, Rerum Fides 4., 2022.

KÁNTÁS Balázs, Héjjas Iván. *Vázlat egy magyar radikális jobboldali katonatiszt-politikus életrajzához és kapcsolatrendszeréhez*, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2022.

KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969.

KARSAI László, *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, Budapest, Balassi Kiadó, 2016.

Janet KERÉKES, *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018.

KERÉKES Lajos, *Olaszország, Magyarország és az osztrák Heimwehr-mozgalom*, Történelmi Szemle, 1961/2, 199–216.

KERÉKES Lajos, *Ausztria történelme 1918–1955*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

KERÉKES Lajos, *Hitler-puccs a sörházban*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.

KEREPESZKI Róbert, *A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban*, in „...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni”. *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*, szerk. GEBEI Sándor – IFJ.

BERTÉNYI Iván – RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 373–388.

KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

KEREPESZKI Róbert, *A Vitézi Rend, 1920–1945*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2013.

KEREPESZKI Róbert, *Darányi Kálmán. Pályakép, személyiség, korrajz*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2018.

David KING, *The Trial of Adolf Hitler. The Beer Hall Putsch and the Rise of the Nazi Germany*, London–New York, W. W. Norton and Company, 2017.

KIRSCHNER Béla, *A „szakaszervezeti kormány” hat napja, 1919*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1968.

KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet –Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, MOSZT-füzetek 1., 2015.

KOMORÓCZY Géza, *A zsidók története Magyarországon II. 1849-től a jelenkorig*, Pozsony, Kalligram, 2012.

KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban. Vörösteror–fehérterror*, Múltunk, 2010/3, 72–91.

KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

KOVÁCS Tamás, *Adalékok a Magyar Királyi Külgyminisztérium szerepéhez az államm védelemben és az államrendészetben*, Fons, 2008/1, 81–94.

KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 64–92, 75.

KOVÁCS Tamás, *Megfigyelés, internálás, deportálás. Az internálás és a toloncolás kérdésköre a két világháború között, különös tekintettel a II. világháború korára*, PhD-értekezés, Pécs, Pécsi Tudománytem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, 2013.

KOVÁCS Tamás, *A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

KOVÁCS Tamás, *A Honvédelmi Minisztérium „T” Szervének létrejötte és működése, avagy elbáritás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig*, Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2020.

KOVÁCS Zoltán András, *Láday Istvánnak, a Szálasi-kormány belügyminisztériumi államtitkárának fogságban írott feljegyzései*, Lymbus, 2008/6, 321–355.

KOVÁCS M. Mária, *Liberalizmus, radikalizmus, antiszemitaizmus. A magyar orvos, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között*, Budapest, Helikon Kiadó, 2001.

KÖPFLER Balázs, *Friedrich István szerepe a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának létrejöttében és felbomlásában*, Középeurópai Közlemények, 2017/4, 83–100.

KÓSZEGVÁRI Tibor, *Diverzió*, Zrínyi Katonai Kiadó, 1984.

KRISTÓ NAGY István, *A nyilasok*, Budapest, Ezredvég Alapítvány, Z-füzetek 28., 1991.

Gabriele KRÜGER, *Die Brigade Erhardt*, Hamburg, Leibniz Verlag, 1971.

John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Kopenhagen, The Royal Library–Museum Tusculanum Press, 2007.

L. NAGY Zsuzsa, *Szabadkőművesek*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988.

L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Magyarország a második világháborúban. Lexikon A-Zs, főszerk. SIPOS Péter, Budapest, Petit Real Könyvkiadó–Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete–Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem–Magyar Hadtudományi Társaság, 1997.

Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846-2010, főszerk. VIDA István, Budapest, Gondolat Kiadó, 2011.

Magyarország történeti kronológiája 3. 1848–1944, szerk. BENDA Kálmán, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében, szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1964.

MAJOR Ákos, *Népbíráskodás és forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései*, szerk. ZINNER Tibor, Budapest, Minerva Könyvkiadó, 1988.

MÁRKUS László, *Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968.

Megfigyelés alatt. Dokumentumok a borthysta titkosrendőrség működéséről 1920 –1944, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977.

Susanna MEINL, *Nationalsozialisten gegen Hitler. Die nationalrevolutionäre Opposition um Friedrich Wilhelm Heinz*, Berlin, Siedler Verlag, 2000.

Armin MOHLER, *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918–1932. Ein Handbuch*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1989.

Paolo MORISI, *Hell in the Trenches. Austro-Hungarian Stormtroopers and Italian Arditi in the Great War*, Warwick, Helion and Company, 2018.

Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.

NÁNÁSI László, *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*, Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

NÁNDORI Pál, *A hirtenbergi fegyverszállítás*, Hadtörténelmi Közlemények, 1968/4, 636–657.

NÁNDORI Pál, *A Marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, Budapest, Magánkiadás, 2017.

NÉMETH István, *Császárságból diktatúrába. Németország a 20. század első felében*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

NÉMETH István, *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Az 1920-as évek (1. rész)*, Valóság, 2017/6, 45–80.

NÉMETH István, *Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben*, Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae, 2017/XLIV, 523–534.

OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

OLASZ Lajos, *Tervek a Felvidék visszafoglalására 1920-ban*, Közép-Európai Közlemények, 2020/4, 89–114.

ORMOS Mária, *Hitler*, Budapest, T-Twins Kiadó, 1994.

ORMOS Mária, *Mussolinitól Hitlerig*, in *Akik nyomot hagytak a 20. századon. Diktátorok – diktatúrák*, szerk. ERÉNYI TIBOR, Budapest, Napvilág Kiadó, 1997, 27–47.

ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, Budapest, PolgArt Kiadó, 2001.

PAKSA Rudolf, *Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*, Kommentár, 2007/5, 68–75.

PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.

PAKSA Rudolf, *A numerus clausus, Gróf Bethlen István és kora*, szerk. NAGY ZSEJKE, Budapest, Osiris Kiadó, 2014, 137–157.

PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER ROLF–TAKÁCS TIBOR–TULIPÁN ÉVA, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.

PAKSY Zoltán, *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.

PAPP István, *A magyar népi mozgalom története, 1920–1990*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2012.

PAPP István, *Szemek a láncban. Játsszámák a magyar állambiztonság történetében*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.

PAPP István, *Fehér Lajos. Egy népi kommunista pályaképe*, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, 2018.

PÁSZTOR Mihály, *A fehérterror néhány jelensége. Pest megye 1919–1920*, Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1985.

PATAKI Ferenc, *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973.

PELLE János, *Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbírósaági pere*, *Életünk*, 2017/1, 1–29.

PINTÉR István, *Ki volt Horthy Miklós?*, Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968.

PÓCS Nándor, *Varjúserég. Kováts Tivadar és a magyar fajvédelem láthatatlan útjai*, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, 2022.

PORKOLÁB Imre, *Az aszimmetrikus hadviselés adaptációja. A tradicionális és irreguláris hadikultúrák összecsapásainak vizsgálata*, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020.

PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980.

PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

PÜSKI Levente, *A Horthy-korszak szürke eminenciása. Károlyi Gyula (1871–1947)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

PÜSKI Levente, *A Horthy-korszak politikai rendszere*, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 55–74.

RESPERGER István, *Die Risiken, Herausforderungen, und Bedrohungen. Die Rolle der Streitkräfte in den neuen bewaffneten Konflikten aus ungarischen Sicht*, Hamburg, Hamburg University of Applied Sciences, 2003.

RESPERGER István–KISS Álmos Péter–SOMKUTI Bálint, *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013.

RESPERGER István, *Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése*, Hadtudomány, 2016/26, 37–50.

RESPERGER István, *A válságkezelés és a hibrid haviselés*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.

Alexandra ROBBINS, *Secrets of the Tomb. Skull and Bones, the Ivy League, and the Hidden Paths of Power*, Back Bay Books, Boston–New York, 2002.

ROMSICS Ignác, *Franciaország, Bethlen és a frankhamisítás*, Történelmi Szemle, 1981/1, 67–86.

ROMSICS Ignác, *A Duna–Tisza közge hatalmi-politikai viszonyai 1918–19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.

ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018.

ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

ROMSICS Ignác, *Honmentők/honvesztők*, Budapest, Helikon Kiadó, 2021.

RÓNA Tamás, *A kecskeméti zsinagóga és hívei*, in *OR-ZSE Évkönyv 2004–2007*, szerk. SCHÖNER Alfréd, Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem–Gabbiano Print Kft., Budapest, 2008, 373–380.

RÓNA Tamás, *Judaizmus és közösségtörténet. Kecskemét rabbijainak működése történet-szociológiai aspektusból*, PhD-értekezés, Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, 2010.

RÓNA Tamás–SCHINDLER Iván, *Schindler József szegedi főrabbi emlékezete*, Szeged, Szegedi Zsidó Hitközség dr. Birnfeld Sámuel Könyvtára, 2019.

RÓNA Tamás, *Judaizmus és közösségtörténet. Kecskemét rabbijainak működése történet-szociológiai megközelítésben*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.

RÓNA Tamás, *Az örökös éjszakája. Válogatott zsidó vallástudományi tanulmányok*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.

RÓNA Tamás, *Láss túl a falakon! Tamás Róna főrabbi válogatott tanításai, beszédei, előadásai*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.

RÓNA Tamás, *A közösség szolgálatában. Kecskemét négy neves rabbijának pályarajza a dualizmustól a Kádár-korszakig*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.

RÓNA Tamás, *Kiáltó folyam, avagy a hullámtörés analógiája. Róna Tamás főrabbi egybegyűjtött írásai*, Budapest, Magyarhoni Zsidó Imaegylet (ZSIMA), 2022.

Thomas L. SAKMYSTER, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994.

Karin SCHAEFER, *German Military and the Weimar Republic. General Hans von Seeckt, General Erich Ludendorff and the Rise of Hitler*, London, Pen and Sword Military, 2020.

SCHUTZBACH Csaba, *Friedrich István. 100 éve történt az őszirózsás forradalom*, Veszprém, Magyar Vidék 56-os Szervezet Országos Központja, 2018.

SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60.

SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945, forráskiad* Perneki Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

Jean-François SIGNIER, *Titkos társaságok*, Athenaeum Kiadó, Budapest, 2006.

SIMON István, *Egy „keresztény-nemzeti” csúcsmenedzser*, *Wünscher Frigyes*, Múltunk, 2006/2, 31–53.

SIPOS Péter, *A konspiráció mítosza. Titkos szerveződések Magyarországon 1919–1944*, Beszélő, 1995/29–30.

SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobbaldali mozgalmakról, 1932–1943*, forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

SOÓS László, *A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926*, Levéltári Szemle, 1979/1–2, 277–291.

SÓREGI Zoltán, *Egy felemás diverzánsakció. Szabadcsapatok Kárpátalján 1938 őszén*, Felderítő Szemle, 2009/4, 148–156.

SÓREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merénylet*hez, Archivnet, 2013/4.

https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatterezhez.html

SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.

SUBA János, *A Nemzeti Hadsereg csendőralakulatai 1919–1921*, Közép-európai Közlemények, 2015/4, 47–60.

SUBA János, *Polgárőrség szervezése 1919–1921*, Rendvédelem-történeti Füzetek, 2018/56, 131–144.

SZABÓ Ferenc SJ, *Probászka Ottokár élete és műve (1858–1927)*, Budapest, Szent István Társulat, 2007.

SZAKÁLY Sándor, *A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945*, Budapest, Ister Kiadó, 2001.

SZAKÁLY Sándor, *Homvédség és tisztikar 1919–1947*, Budapest, Ister Kiadó, 2002.

SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat?. Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat – Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. 82–98.

SZAKÁLY Sándor, *Az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás létrehozása 1918–1922*, in *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági testületei*, szerk. BODA József–PARÁDI József, Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság–Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014, 101–116.

SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015.

SZAKÁLY Sándor, *Az Evidenzbürotól az önálló magyar katonai hírszerzés megteremtéséig*, Felderítő Szemle, 2016/11, 64–74.

Szakmatörténeti szemelvények, forráskiad. BODA József–DOBÁK Imre–REGÉNYI Kund–SZILI László, Budapest, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014.

SZÁSZ László, *Bánffy Miklós. Az erdélyi szellem arisztokratája*, Budapest, Magyar Művészeti Akadémia, 2020.

SZÁVAI Ferenc, *Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásának következményei. Az államutódlás vitás kérdései*, Pécs, Pro Pannonia Kiadó, 2004.

SZEKÉR Nóra, *A Magyar Közösség története*, PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009.

SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017.

SZERÉNYI Ildikó–VISZKET Zoltán, *Buzgó Mócsing, az igazi Trebitsch*, Archívnet, 2006/3.

http://www.archivnet.hu/kuriozumok/buzgo_mocsing_az_igazi_trebitsch.html

TAKÁCS Tibor, *Megfigyelt, kitelepített, megfigyelt. Mikecz Ödön és a politikai rendőrség 1951 után*, in *Honukban otthontalanok. Tanulmányok az 1951. évi budapesti kitelepítések történetéből*, szerk. GYARMATI György–PALASIK Mária, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, 2018, 251–273.

Dmitar TASIĆ, *Paramilitarism in the Balkans. Yugoslavia, Bulgaria, and Albania, 1917–1924*, Oxford, Oxford University Press, 2020.

TÓTH Attila, *Piroska János élete és festészete*, Csongrád, Magánkiadás, 2009.

TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

TÓTH Imre, *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2020.

TÓTH Tibor, *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél” és a „Hungarista Tájékoztató” című sajtótermékek tükrében*, Debrecen, Debrecen University Press, 2008.

Giovanni A. TRAVAGLINO–Lisbeth DRURY, *The Secret Power of Criminal Organizations. A Social Psychological Approach*, Springer, Berlin, 2020.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós, a a haditengerésztiszt*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2022.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós világképe és gondolkodásmódja az első világháborút követően*, in *Trianon után. Politikai gondolkodás és történetírás*, szerk. HÖNICH Henrik, Budapest, Századvég Kiadó, 2022, 167–186.

UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007.

UJVÁRY Gábor, *„Egy európai formátumú államférfi”*. Klebelsberg Kuno (1875-1932), Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

UNGVÁRY Krisztián, *Egy magyar intézmény. A „Zsidókérdést Kutató Intézet” keletkezéséhez*, 1956-os Intézet Évkönyve, 2003, 147–163.

UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelősége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

UNGVÁRY Krisztián, *Kiugrás a történelemből. Horthy Miklós a világpolitikai színpadán*, Budapest, Open Books, 2022.

Uğur Ümit ÜNGÖR, *Paramilitarism. Mass Violence in the Shadow of the State*, Oxford, Oxford University Press, 2020.

VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában*, Betekintő, 2009/1.

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.

VARGYAI Gyula, *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*, Budapest, Hadtörténelmi Levéltár–Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002.

VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdaja, 1922.

VESZPRÉMY László Bernát, „*Ne hagyjátok őket elcipelni!*”. *Zadravecş István és a holokauszt*, Sapientiana, 2016/1, 78–91.

VESZPRÉMY László Bernát, 1921. *A Horthy-rendszer megszilárdulásának története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

VONYÓ József, *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944. Tanulmányok, dokumentumok*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.

VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Robert G. L. WAITE, *Vanguard of Nazism The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918-1923*, New York, W. W. Norton and Company, 1969.

Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016.

WAYAND Tibor, *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*, forráskiad. VARGA Krisztián, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, Budapest, 2019.

Thomas WIEDER, *Genre fasciste. Dans les années 1920, Adolf Hitler était surveillé par les services français. La fiche rédigée sur le futur Führer dort dans une armoire des Archives nationales*, Le Monde, 2009. november 20.

WINDISCH-GRAETZ Lajos, *Hősök és csirkefogók. Megélt történelem 1899–1964*, ford. NYIZSNYÁNSZKY Ferenc, Budapest, Athenaeum Kiadó, 2019.

ZADRAVECZ István, *Páter Zadravec z titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

ZAKAR József, *Fajvédők az 1920-as évek Magyarorszáján*, in *Tanulmányok a Holokausztról V.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111.

ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.

ZEIDLER Miklós, *Külpolitika és revízió – Mindent vissza?*, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 175–196.

ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576.

ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor, *Az egyesületek, pártok feloszlása Budapesten 1945 és 1948 között 1.*, Politika-Tudomány, 1987/4, 60–77.

ZINNER Tibor, *Az egyesületek, pártok feloszlása Budapesten 1945 és 1948 között 2.*, Politika-Tudomány, 1988/2, 76–88.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

ZINNER Tibor, *Gyorstalpaló tanfolyam. A Büntetőbírói és Ügyészi, majd Bírói és Államügyészi Akadémia története előzményeivel és következményeivel*, Budapest, Nemzeti Emlékezet Bizottsága, 2022.

E kis könyv célja a Horthy-korszak, illetve tulajdonképpen már a Tanácsköztársaság összeomlása utáni ellenforradalmi időszak egyik igen érdekes, ugyanakkor kevésbé kutatott, a magyar kormányzathoz és titkosszolgálatokhoz is igen szorosan kötődő magyar jobboldali szervezet történetének feltárása. E szervezet nem más, mint a Fehér Ház nevű, alapvetően a középrétegeket és a kispolgárságot képviselő, legitimista szellemiségű mozgalom, majd a később ebből kinövő, egészen 1945-ig legális egyesületként is működő Fehér Ház Bajtársi Egyesület (FHBE) E szervezet története már csak azért is érdekes, mert mint az köztudomású, a Tanácsköztársaság összeomlása, a kommunista kormányzatnál is sokkal rövidebb életűnek bizonyult Peidl-kormány mérsékelt erőszakkal való megbuktatása révén 1919-ben rövid időre vitatható legitimitású miniszterelnököt is adott Magyarországnak Friedrich István legitimista politikus, a Károlyi-, majd a Berinkey-kormány korábbi honvédelmi államtitkára személyében. Friedrich István 1919-ben elveszítette korábban is csak névleges politikai hatalmát, amelyet a két világháború között szinte végig igyekezett visszaszerezni, sikertelenül, e célból pedig számos legitimista szervezetet alapított, amelyek jobbára a kormányzó Egységes Párt lojális ellenzékét alkották. Ilyen volt a Szittyák Magyar Fasiszta Táborá névre hallgató, elsősorban fiatalokat tömörítő, radikális jobboldali politikai szervezet, mely nem volt egyéb, mint az FHBE titkos társaság szerű, részben a nyilvánosság kizárásával működő, az ezotériát sem nélkülöző szárnya, szatelitszervezete, vagy a Dénesfay Dinich Győző egykori különítményes tiszt irányítása alatt álló Rongyos Gárda Tagozat, az egyesület félkatonai szárnya. Friedrich az 1920-as években Gömbös Gyulával is szorosan együttműködött, az FHBE működése pedig kevésbé választható el a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párttól és a körülötte szerveződő fajvédő mozgalomtól, tehát tulajdonképpen az Ébredő Magyarok Egyesületétől, a Magyar Országos Véderő Egylettől, a Kettőskereszt Vérszövetségtől és a Gömbös által szinte végig irányított Etelközi Szövetségtől. Noha a marxista történetírás az FHBE-t is igyekezett összemosni a nyilaskeresztes mozgalommal, Friedrich István, mint a Keresztény Ellenzéki Párt vezetője – és vele együtt természetesen a párthoz végig szorosan kötődő Fehér Ház Bajtársi Egyesület – bár az 1930-as években valóban együttműködött a nyilasokkal, ugyanakkor bizonyos fokú távolságot is tartott tőlük. Friedrich katolikus és legitimista pártja, így vele együtt az FHBE a radikális jobboldalon az 1930-as években már ódivaftúnak, korszerűtlennek számított, ezért nem is tudott a magyar szélsőjobboldal meghatározó erejévé válni, noha a kormányzat kétségtelenül kihasználta Friedrichet is körét a magyar nemzetiszocialista mozgalom ellensúlyozására.